

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra výchovy ke zdraví

Bakalářská práce

Etické otázky v profesi vojáka

Vypracoval: Markéta Jelínková
Vedoucí práce: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

České Budějovice 2016

Jméno a příjmení autora: Markéta Jelínková

Název bakalářské práce: Etické otázky v profesi vojáka

Pracoviště: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích,
Pedagogická fakulta, Katedra výchovy ke zdraví

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

ABSTRAKT

Úvod: Bakalářská práce se zabývá vlivem vojenských operací na vojáky po morálně-psychologické stránce. **Cíle:** Cílem práce je zjistit s jakými etickými problémy se mohou potýkat čeští vojáci v průběhu zahraničních operací. **Metoda:** Jedná se o kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru. Cílovou skupinou byli vojenští kaplani Armády České republiky, kteří mají zkušenosti ze zahraničních operací. **Výsledky:** Zpracované rozhovory (rozšířené přepisy možno nahlédnout v příloze) s vojenskými kaplany, které se zaměřují na práci s vojáky po eticko-psychologické stránce. Shrnutí jednotlivých otázek se nachází v části diskuze. **Závěr:** V závěru práce se nachází shrnutí výzkumu s návrhy na zpracování dalšího výzkumu k dané problematice.

Klíčová slova: etika, etické otázky, profese, profesní etika, etické kodexy, voják, profese vojáka, vojenské povolání, vojenská etika, duchovní služba.

Name and surname of the author: Markéta Jelínková

Title of the thesis: Ethical issues in the profession of a soldier

Workplace: University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Education, Department of Health Education

Supervisor: Mgr. Petra Vojtová, Ph.D.

ABSTRACT

Introduction: This thesis deals with the influence of the military operations troops after a moral-psychological page. **Objectives:** The aim is to identify with such ethical problems they may encounter Czech soldiers during overseas operations. **Method:** I was doing qualitative research semistructured interview. The target group was military chaplains of Army of Czech Republic, who have experience from overseas operations. **Results:** Processed talks (transcripts can be extended to look at the appendix) with military chaplains, who are focused on work with the soldiers after the ethical and psychological. Summary of individual questions is under discussion. **Conclusion:** In conclusion, there are summary and proposals for the elaboration of further research on the issue.

Key words: ethics, ethical issues, profession, professional ethics, codes of ethics, soldier, profession of a soldier, military occupation, military ethics, religious service.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Dne

.....

Markéta Jelínková

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Pavlíně Moučkové za téma bakalářské práce, Mgr. Petře Vojtové, Ph.D. za odborné vedení práce a Mgr. Tereze Jelínkové za cenné rady a připomínky. Dále velice děkuji své rodině za její podporu.

Nesmím zapomenout na kpt. Mgr. Pavla Matouška, který mi velmi ochotně poskytl některé z materiálů, ze kterých jsem čerpala.

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1.1 ZÁKLADNÍ ETICKÉ POJMY	8
1.1.1 Etika	8
1.1.2 Profesní etika.....	9
1.1.3 Morálka	9
1.1.4 Mravnost	10
1.1.5 Svědomí	10
1.1.6 Ctnosti	11
1.1.7 Čest.....	12
1.2 VOJENSKÁ ETIKA	12
1.2.1 Spravedlivá válka.....	14
1.2.2 Etický kodex	15
1.2.3 Vojenská přísaha Armády České republiky	19
1.3 VOJENSKÉ POVOLÁNÍ	20
1.3.1 Specifika vojenského povolání	20
1.3.2 Duchovní služba v české armádě	21
2 PRAKTICKÁ ČÁST	25
2.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	25
2.2 CÍLOVÁ SKUPINA VÝZKUMU	25
2.3 METODIKA VÝZKUMU	26
2.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	30
2.5 DISKUZE.....	46
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	55
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	57
SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Každý z nás někdy řeší otázky etiky či etického chování ať už v soukromém nebo profesním životě. V profesním životě však bývají vidět mnohem více a mohou být mnohem více diskutabilní, a to z toho důvodu, že se týkají široké veřejnosti – zvláště jedná-li se o otázku obrany státu.

K etickým otázkám patří také interrupce, eutanázie, sdělení diagnózy u lékaře a dále například přiměřený zásah proti výtržníkovi, etické profesionální chování u policisty. Jaké etické otázky řeší vojáci účastníci se válečných konfliktů? Ať už jsou přímo v kontaktu s nepřítelem nebo jen chrání civilní obyvatelstvo před agresí jiných skupin? Vojáci jednají podle jasně daných rozkazů, které mohou být někdy v rozporu s morálkou. V této práci se pokusím zjistit, zda se čeští vojáci do takovýchto situací dostávají. O této problematice povedu v praktické části rozhovory s vojenskými kaplany, kteří sdílejí s vojáky jejich radosti i starosti a na misích jsou nepostradatelní.

K výběru tématu mě vedl zájem o vojenské povolání. Sama jsem již několik let vojákem v záloze a mnoho mých přátel je v aktivní službě a jsou tzv. novodobými válečnými veterány.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda čeští vojáci v zahraničních operacích řeší etické otázky. Toto bude zjištěno prostřednictvím rozhovorů s vojenskými kaplany, kteří s nimi řeší tuto problematiku. Jak se v průběhu mise i po jejím skončení s těmito problémy vyrovnávají a jak jim s tím pomáhají vojenští kaplani.

Ve své práci vycházím z odborné literatury, odborných článků a webových stránek. Odborné literatury na toto téma však není v České republice stále příliš mnoho.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 ZÁKLADNÍ ETICKÉ POJMY

Práce se soustředí na etické otázky ve vojenském povolání, proto nejprve uvedu několik základních pojmů z etiky, které se pojí s tímto povoláním a které považuji za důležité. Následně se budu věnovat vojenské etice.

1.1.1 Etika

Etika je teorií morálky, zkoumá morálku a morální jednání. Jedná se o hlubší teoretickou reflexi morálních hodnot a života.¹

Základní otázkou etiky je, jak bychom měli žít, abychom se navzájem nevyhubili a nezničili. Jednoduše řečeno se tedy **etika zabývá normou lidského soužití**. Začíná výskytem živočicha/individua, který má možnost se rozhodnout jak jednat.² Důvodem, proč používám stejně jako Kohák (2004) pojmy „nevyhubili“ a „živočich“ namísto „nevyhladili“ a „individuum-člověk“³, je ten, že se stále mnoho lidí v určitých situacích chová jako živočichové, které považujeme za nižší.

Etika je součástí nejrůznějších oborů, mluvíme pak o etice lékařské, sociální, policejní nebo vojenské.⁴ Vojenská etika nebo etika vojenského povolání je jedním z hlavních témat této práce.

¹ NESVADBA, Petr. *Policejní etika*, s. 13

² KOHÁK, Erazim. *Svoboda, svědomí, soužití: kapitoly z mezilidské etiky*, s. 16

³ Tamtéž, s. 16

⁴ NESVADBA, Petr. *Policejní etika*, s. 13

1.1.2 Profesní etika

Profesní etika odráží problémy, které vznikají v rámci určitého povolání. Povolání, které se s etikou spojilo asi jako první, bylo povolání lékaře, které je svázáno s Hippokratovou přísahou. Ve středověku se připojily řemeslné cechy a spolu s nimi se v rámci profesní etiky začaly vyvíjet i **etické kodexy**, viz kapitolu 1.2.2, které **upravovaly chování členů cechů**.⁵

Profesní etika se tedy zabývá normami, hodnotami a také povinnostmi jejich dodržování v rámci dané profese. **Profesní etika vyjadřuje specifika jednotlivých povolání**, ale vychází z obecných mravních norem.⁶ Pokud zde zmiňujeme povinnost, v případě této práce se jedná o vojenskou povinnost, která se pojí s vojenskou ctí,⁷ viz kapitolu 1.1.7. Znamená to mimo jiné svědomité plnění povinností spojených s vojenským povoláním.

Na profesní etiku se u vojenského zaměstnance klade velký důraz, protože zde hraje velmi důležitou roli právě výše zmiňované dodržování povinností.

1.1.3 Morálka

V každém období lidských dějin podléhala morálka kontrole ať už vnější (sociální) nebo vnitřní (svědomí). Hodnotí tedy naše jednání z pohledu dobra a zla a porovnává ho s naším vlastním svědomím. Povinnost je základem přirozené morálky, povinnost jednat s druhými tak, jak chceme, aby jednali oni s námi. **Mravně tedy nejednáme z příkazu, ale z úcty k sobě samému**.⁸

V současné době se předpokládá vyšší morální úroveň vojáků a to z důvodu, že se jedná o dobrovolně volené povolání⁹, viz kapitolu 1.2. V tomto ohledu je potřeba

⁵ JANOTOVÁ, Helena et al. *Profesní etika*, s. 16-17

⁶ Tamtéž, s. 16-17

⁷ CVRČEK, Jaromír. *Etika a vojáci*, s. 120-121

⁸ JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*, s. 24-25

⁹ KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 115

se poučit z minulosti, kdy byla morálka, respektive mravní vědomí, často zneužito¹⁰, viz kapitolu 1.2.

1.1.4 Mravnost

Mravní jednání je takové jednání, které se shoduje s naším svědomím. Mravnost se projevuje zejména v situacích, kdy člověk **jedná proti svému prospěchu** nebo zájmu. V těchto situacích nás totiž velice často ovládají emoce a říkáme pak, že jsme měli pocit nebo že jsme cítili, že to tak máme udělat.¹¹

Minimum mravní identity je nutné v každém sociálním útvaru. Není totiž možné, aby bez mravních norem fungovalo jakékoli lidské společenství. Dostáváme se tak k již výše zmíněnému „**nečiň druhému tak, jak nechceš, aby činil on tobě**“. Je tedy důležité tyto normy přijmout a zvnitřnit je, aby byly v souladu s naším svědomím.¹²

Pokud se zaměříme na to, že se mravnost projevuje v situacích, kdy jednáme proti svému prospěchu a zájmu, tak je potřeba si uvědomit, že vojáci vždy jednají proti svému prospěchu a zájmu. Jednají totiž v zájmu své jednotky, armády, a především v zájmu svých spoluobčanů, které přísahali bránit. To vychází z etického kodexu vojáka z povolání, kam mimo jiné patří také obětavost, viz kapitolu 1.2.2.1.

1.1.5 Svědomí

Svědomí je součástí našeho vědomí, je to složka mravnosti, která nám dává schopnost morálního hodnocení našeho jednání. Jak to ale se svědomím je? Je nám vrozeno, nebo jej získáváme až výchovou?¹³ Ať už je to jakkoli, na jeho další **vývoj působí například vzdělání**, ale také **sociokulturní prostředí**, ve kterém vyrůstáme.¹⁴

¹⁰ KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 115

¹¹ JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese* s. 28-29

¹² Tamtéž, s. 28-29

¹³ BERBEŠKINA, Zoja Andrejevna. *Svědomí jako etická kategorie*, s. 31

¹⁴ PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*, s. 43

Svědění je soud našich činů, který chováme v sobě. Rozlišujeme tak svědomí před činem a svědomí po činu. Svědomí před činem nás vybízí, nebo odrazuje od zamýšleného. Kdežto svědomí po činu nás může obhajovat, nebo také trápit, soudit za naše činy. Svědomí můžeme také označit za praktický úsudek, skrze který poznáváme, zda je naše jednání dobré či špatné. **Vždy se vztahuje na naše vlastní činy.**¹⁵

Papež Jan Pavel II. kromě svobody vyznání bránil i svobodu svědomí. Nikdo totiž, jak říkal, nesmí být nucen jednat proti svému svědomí.¹⁶

Právě morálka a svědomí může být v povolání vojáka často skloňovaným slovem a z pohledu veřejnosti i velmi diskutabilním tématem. Více se o tom zmíním v jedné z následujících kapitol.

1.1.6 Ctnosti

Ctnosti jsou základními tématy tradiční etiky. Co ale pojem ctnost znamená? V širším významu je to zručnost v nějaké činnosti. Znamená to tedy, že něco umím. To co umím, nemusí ale být nutně dobré, naopak to může být špatné nebo neutrální. V etice se však jako ctnost označuje pouze dobrá činnost. V mravním významu je to trvalá a pevná dispozice k dobrému jednání. Rozlišujeme dva druhy ctností - **rozumové** (teoretický rozum) a **mravní** (praktický rozum – praktická moudrost). Mezi ctnosti patří i takzvané ctnosti sociální. Jsou to **pravdomluvnost, zdvořilost a optimismus.**¹⁷ V této práci se zaměřím na ctnosti mravní.

1.1.6.1 Moudrost

Moudrost je základní ctností a pomáhá nám posuzovat co dělat, nebo čeho se vyvarovat v jednotlivých situacích. A možná právě proto ji někteří nazývají praktickou moudrostí. Od ní se odvíjí další ctnosti jako spravedlnost, statečnost, uměřenost. Moudrost získáváme přemýšlením a **zkušenostmi v průběhu** našeho života. Právě

¹⁵ PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*, s. 43

¹⁶ JUSTENHOVEN, Heinz-Gerhard. *Etika míru u Jana Pavla II. in Salve: revue pro teologii, duchovní život a křesťanskou kulturu*, s. 117

¹⁷ PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*, s. 90-91

proto byla vždy připisována starším lidem, kteří si v průběhu svého života brali ponaučení z chyb vlastních nebo cizích.¹⁸

1.1.6.2 Statečnost

Statečnost je často spojována s osobou bojovníka, který je vždy ochoten bránit právo a svobodu. Statečnost je tedy spíše vnímána z fyzického hlediska, uložena je však v naší mysli. Určitý boj totiž vede každý z nás každý den svého života. Seneca napsal, že „žít znamená bojovat“ a statečnost je jakási morální síla, která se objevuje právě ve chvíli, kdy se zdá vše marné a nepřekonatelné.¹⁹

1.1.7 Čest

Na závěr ještě uvedu pojem cti, která je ve vojenském povolání důležitá.

Čest neexistuje jen sama o sobě. Váže se na povinnost a hovoříme-li o armádě, je to vojenská povinnost a vojenská čest. Tedy skrze plnění povinností spojených se službou v armádě se naplňuje pojem cti. Ta se odráží v uznání společnosti vůči skupinám nebo jedincům. Avšak základ chápání vojenské cti tkví v odpovědi vojáka na uznání a pochvaly – „sloužím vlasti“.²⁰

Čest se objevuje v etických nebo profesních kodexech různých povolání a to i toho vojenského. Předpokládá totiž dodržení slova nebo slibu, který jsme dali.²¹

1.2 VOJENSKÁ ETIKA

Ve vojenském povolání se objevují určité rozpory. Může to být například proto, že snadno a často je zneužívána morálka a to především právě tam, kde jsou lidé svazováni plněním příkazů a zákazů, tzn. v armádě nebo u policie, dost často pod záštitou realizování ideologicky vyšších cílů. Voják si může být vědom svých

¹⁸ PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*, s. 95-96

¹⁹ Tamtéž, s. 95-96

²⁰ CVRČEK, Jaromír. *Etika a vojáci*, s. 120-121

²¹ VOLKOGONOV, Dmitrij Antonovič. *Vojenská etika*, s. 168-170

občanských a vlasteneckých povinností, tedy mravních nebo vojenských povinností vůči svým spoluobčanům a své zemi, avšak právě toto **odhodlání** vycházející z jeho **mravního** vědomí, může být **zneužito** skrze ideologické myšlenky. Radvan (2004) říká, že ti, kteří bez sebezapření dovedou být vzornými vykonavateli zájmů a řídí se pouze nároky profese, často přestávají jednat mravně.²² Jak se ale může voják rozhodovat sám a nést odpovědnost za své činy, když je nemožné, aby neuposlechl rozkaz nadřízeného?

Charakteristické pro vojenskou profesní etiku je, že se v ní nemůže projevovat pluralita typická pro morálku ve společnosti. Ne vše, co je mravně přijatelné mezi občany, je přijatelné ve vojenské profesi. Formování vojenské morálky v současnosti směřuje skrze normy vojenského kodexu k upevňování důstojnosti osobnosti, k profesní cti, dobré pověsti a k hrdosti na příslušnost k profesi.²³

Dále je pro vojenskou etiku charakteristické, že je teorií morálky jakékoli vojenské činnosti a týká se všech příslušníků armády bez výjimky. Také má význam jako teorie morálky vojáka-profesionála a od toho se odvíjí vojenská profesní etika.²⁴

V mnoha ohledech se ale vojenská profese liší od činností v jiných povoláních. V této souvislosti rozlišujeme volbu **trvalého povolání** a **dočasný výkon profese**, kterým je povinná vojenská služba. Logicky se tedy předpokládá **vyšší hodnotové vědomí** a **vyšší úroveň profesní morálky u vojáků z povolání**.²⁵ Ti se totiž rozhodli pro výkon vojenského povolání dobrovolně na základně uvědomění si svých mravních povinností.

Teprve až v bojových/válečných podmínkách vznikají situace, kdy je možné problémy řešit z pohledu občanské morálky nebo pro vnější svět uzavřené morálky vojenské. Jsou to **činy a procesy**, které jsou z uvedených pohledů **různě hodnoceny**. Zabití člověka je prohřeškem proti právu a morálce. Zabití nepřítele v boji je právně i mravně ospravedlnitelné²⁶ (je možno to obhájit, zdůvodnit – pozn. autora). Desatero božích přikázání však mluví jasně: „Nezabiješ.“ Může se tak voják ospravedlnit sám před sebou?

²² RADVAN, Eduard. *Problém bezpečnosti v politickém a etickém myšlení*, s. 21-22

²³ KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 121

²⁴ Tamtéž, s. 115

²⁵ Tamtéž, s. 115

²⁶ Tamtéž, s. 117

Na základě výše zmíněného přikázání na jednu stranu **odmítáme trest smrti**. Ale na tu druhou **vyžadujeme** od vojáků, aby **riskovali** svůj **život**. Ale jakým právem? Jakým právem žádáme, aby riskovali takovou hodnotu jako život nejen za druhé, ale i za majetek?²⁷

1.2.1 Spravedlivá válka

V minulosti se křesťanská etika a její představitelé snažili ospravedlnit vedení války. Sv. Tomáš uvedl několik kritérií, která válka musí splňovat, aby to byla válka spravedlivá. Tři následující body shodně říkají, že válka je spravedlivá tehdy, pokud je vedena na **obranu státu**, za účelem **potrestání zla** a **dosažení míru**.²⁸

V pozdější době vyvstal etický problém jak definovat **spravedlivou válku** v přísně právních pojmech. Následoval pojem **oprávněná válka**.²⁹ Grotius se domníval, že pokud ve válce mlčí zákony, jsou to ty, které platí v období míru, ne zákony věčné.³⁰

Idea spravedlivé války je vizí války omezené. Stanovuje limity násilí: **zakazuje zabíjení civilistů, přikazuje neničit nevojenské cíle** atd. Pokud se na válku podíváme bez toho, abychom zdůvodňovali její existenci, tak je to organizované vraždění a válečné zločiny vyžadují relativizaci práva. Po vypuknutí války se vojáci totiž snaží o ofenzivní násilí a zabíjejí nepřátelské vojáky, i když nepředstavují přímé ohrožení. Někteří autoři uvádějí, že mezinárodní právo uznává jako oprávněnou válku národněosvobozenecký boj vedený vojensky, který lze v širším smyslu chápat jako právo na sebeobranu.³¹ Je důležité si uvědomit, že počátek zla není ve válce samotné. Válka je jen důsledkem něčeho.³²

Spravedlivá válka nesmí být vedena s nenávisť, závistí nebo z nedovolených vášní. Nesmí nijak zatěžovat civilní obyvatelstvo, které nesmí být zajímáno. Nesmí být od něj

²⁷ DUKA, Dominik. *Může být válka spravedlivá?* in *Salve: revue pro teologii, duchovní život a křesťanskou kulturu*, s. 16

²⁸ KREJČÍ, Oskar. *Válka*, s. 90-91

²⁹ Tamtéž, s. 90-91

³⁰ Tamtéž, s. 92

³¹ Tamtéž, s. 85-86

³² SCHMIDT, Norbert. *Může být válka spravedlivá?* in *Salve: revue pro teologii, duchovní život a křesťanskou kulturu*, s. 9

vybírány poplatky a ničen jeho majetek. Avšak pojem spravedlivé války je v dnešní době dosti nešťastný a především snadno zneužitelný. Z pohledu Nového zákona je spravedlnost spojena s milosrdenstvím. Dnes je spíše chápána tak, že soud nebo parlament vyhlásí, co chtějí. Je třeba si totiž uvědomit, že v každé válce je lidství pošlapáno.³³

1.2.2 Etický kodex

Etický kodex reguluje etické chování a je souborem základních pravidel a norem. Jednak slouží jako prevence různých skandálů a poškozování zájmů, jednak zabezpečuje minimum etiky v chování dané profese. Umožňuje také subjektům, na které se vztahuje, aby přemýšlely o svém poslání a povinnostech vůči jiným skupinám.³⁴ I toto je jedním z úkolů duchovní služby v české armádě, viz kapitoly 1.3.2.3 a 1.3.2.4.

Janotová (2005) uvádí, že hlavní funkcí etického kodexu je regulování chování a od toho se odvozují další funkce. Pro nás jsou důležité: **řídící, preventivní, výchovná a podporná**.³⁵ Kodexy můžeme ještě rozdělit na **aspirační** (vyjadřují ideály), **výchovné** (obsahují pokyny jak postupovat) a **regulační** (soubor pravidel profesionálního chování).³⁶

Etické kodexy se dále rozlišují podle toho, pro koho jsou určeny. Jsou to kodexy **profesní** (lékaři, sestry, policisté, vojáci...), **odvětvové** (bankovníctví, reklama...) a **podnikové** (vnitropodnikové kodexy pro jeden daný podnik). Jejich vytvoření je cílený proces. Za cíl se považuje předcházení neetickému chování nebo jeho odstranění.³⁷

³³ DUKA, Dominik. *Může být válka spravedlivá?* in *Salve: revue pro teologii, duchovní život a křesťanskou kulturu*, s. 11-12

³⁴ JANOTOVÁ, Helena et al. *Profesní etika*, s. 18

³⁵ Tamtéž, s. 19

³⁶ Tamtéž, s. 19

³⁷ Tamtéž, s. 19-21

1.2.2.1 Slib a etický kodex vojáka z povolání

V **demokratických** státech vznikají na základě **společenské morálky** principy **morálky vojenské**. Výsledkem této aplikace na podmínky vojenského prostředí je vznik různých mravních kodexů. V nich jsou obecné i specifické požadavky na vojáka a principy a normy chování v mírových a bojových situacích. Kodex ale **nemůže nikdy obsáhnout** všechny problémy vojenského povolání. Ve vojenské praxi se však ukazuje, že je stejně důležitý jako vojenská přísaha nebo slavnostní slib. Velmi **důležité** je, aby se voják ztotožnil s **étosem** svého povolání a požadavky obsažené v mravním kodexu vyjadřovaly jeho přesvědčení.³⁸

Slib a etický kodex vojáka z povolání vznikl na základě rozkazu Ministerstva obrany České republiky z 18. prosince 2002 a to v rámci realizace Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky, kterou schválila vláda České republiky svým usnesením ze dne 13. listopadu 2002 č. 1140.³⁹

Znění slavnostního slibu:

„Jako příslušník ozbrojených sil České republiky slibuji, že budu hájit zájmy České republiky a jejich občanů ve shodě se svým svědomím a přesvědčením a podle svých nejlepších schopností. Ve svém jednání se budu řídit právním řádem České republiky a předpisy ozbrojených sil. Budu sdílet, dodržovat a prosazovat hodnoty ozbrojených sil - odpovědnost, obětavost, odvahu, věrnost a čest. Budu plnit rozkazy velitelů a nadřízených a budu dbát na profesionální přístup k plnění svých povinností. Budu bránit svobodu a demokracii, v případě ohrožení vlastní nebo spojenecké země jsem připraven pro jejich obranu nasadit i svůj život.“

Znění poslední věty slavnostního slibu, tedy „...v případě ohrožení vlastní nebo **spojenecké země** jsem připraven pro jejich **obranu nasadit i svůj život**“, vychází z faktu, že je Česká republika členskou zemí NATO a jako taková musí plnit závazky s tím spojené. Jedním z nich je vojenská pomoc spojeneckým zemím, pokud o to požádají.⁴⁰

³⁸ KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 120

³⁹ *Rozkaz Ministerstva obrany České republiky*. Praha: Odbor komunikačních strategií, Oddělení tiskové a informační služby

⁴⁰ Severoatlantická smlouva, Článek 5

Znění etického kodexu:

Odpovědnost a smysl pro povinnost: „Uvědomuj si své povinnosti, projevuj iniciativu a tvořivý přístup ke službě.“

Obětavost: „Dej všechno, dej víc, než dostáváš, uvědom si, že úspěch celku stojí výš než úspěch tvůj.“

Odvaha: „Neboj se rozhodnout a přijímat nové výzvy, měj sílu překonat složité, nebezpečné a riskantní situace.“

Věrnost: „Buď oddaný své zemi a její armádě a loajální ke svým nadřízeným, respektuj své spolupracovníky a podřízené.“

Čest: „Buď přímý a zásadový, jednej vždy v souladu se svým svědomím, tvé poslání tě zavazuje.“⁴¹

Etický kodex vojáka zavazuje dodržováním zákonů, nařízení a rozkazů. Důležitý je odpovědný vztah k plnění jeho povinností. Neznamená však plnění rozkazů, které jsou v rozporu s právním řádem České republiky.⁴²

Jako projev odpovědnosti je očekávána samostatnost a iniciativa. O samostatném rozhodování jsem psala výše, viz kapitolu 1.2. Toto je možné pouze za určitých podmínek a to je například přímý kontakt s nepřítelem, kdy není možné, aby rozkaz vydal důstojník, který není přítomen s jednotkou v boji a nemůže vyhodnotit situaci. Rozhodnutí je tak většinou na veliteli družstva, které je v kontaktu, případně na samotném vojákově, který působí samostatně jako například odstřelovač. Dále je potřeba, aby si voják uvědomil, že zájmy jeho jednotky, družstvem počínaje, praporem pokračuje a celou armádou konče, jsou důležitější než zájmy jeho jako jedince. Voják musí být odhodlán dělat věci, které jsou sice správné, ale mají nepříznivé následky, viz kapitolu 1.1.4. Velitelé všech úrovní musí být schopni převzít odpovědnost a rozhodovat se i ve vyhrocených situacích. Vyžadování věrnosti je v případě vojenského povolání téměř samozřejmost. Voják musí být věrný své zemi a armádě, ve které slouží, aby byl ztotožněn se zájmy a osudy národa. S věrností se pojí hrdost,

⁴¹ BALARYN, Jindřich. *Příručka vojáka Armády České republiky*, s. 5-6

⁴² Tamtéž, s. 5-6

která je vyjádřena vztahem k vojákově jednotce a útvaru. Oba pojmy jsou důležité pro vytváření jistoty a pozitivních pracovních vztahů a to proto, že vojáci musí důvěřovat svým velitelům i sobě navzájem. To není možné, pokud v jednotce panuje nepříznivé klima. Etický kodex završuje čest, která opravňuje rozhodnutí založená na osobních kvalitách a čistém svědomí. Je propojením všech výše uvedených hodnot.⁴³

Etický kodex vznikl za účelem podporovat žádoucí chování vojáků tak, aby svědomitě a řádně konali službu podle svých sil, znalostí a schopností.⁴⁴ Tedy z důvodů, které jsem uvedla v kapitole 1.2.2.

1.2.2.2 Právní kodex války

Považuji za důležité uvést *Právní kodex války* jako podkapitolu *Etického kodexu* a to proto, že je výsledkem tisíce let trvajícího úsilí zajistit spravedlnost ve válce. Snahou bylo do organizovaného vraždění, kterým je válka, viz kapitolu 1.2.1, vnést alespoň minimum etického chování. Ale především zabránit masakrování civilního obyvatelstva, neetickému zacházení s válečnými zajatci atd.⁴⁵

Právní kodex války zahrnuje tyto zásady: **neútočit na neozbrojené nepřátele, nepoužívat zakázané zbraně, nestřílet na nedefinované lokality bez vojenského významu, neužívat nevhodně významné budovy, neničit významné budovy, neotravovat vodní toky a studny, neplenit, nezabíjet a nezraňovat vojáky, kteří jsou obklíčeni nebo neschopni bojovat, neprovádět atentáty, nezacházet špatně s válečnými zajatci, nenutit obyvatele okupovaného území dodávat informace o vojenských silách své země, nebombardovat a neútočit na civilní obyvatelstvo, neútočit na vzdávající se nepřátelské lodě, neničit civilní kulturní památky a místa bohoslužeb.**⁴⁶

⁴³ BALARYN, Jindřich. *Příručka vojáka Armády České republiky*, s. 5-6

⁴⁴ *Rozkaz Ministerstva obrany České republiky*. Praha: Odbor komunikačních strategií, Oddělení tiskové a informační služby

⁴⁵ KREJČÍ, Oskar. *Válka*, s. 112-113

⁴⁶ Tamtéž, s. 112-113

1.2.3 Vojenská přísaha Armády České republiky

Následující znění vojenské přísahy je platné od roku 1993.⁴⁷

„Já, voják ozbrojených sil, vědom si svých občanských a vlasteneckých povinností, slavnostně prohlašuji, že budu věrný České republice.

Budu vojákem statečným a ukázněným a budu plnit ustanovení vojenských předpisů.

Svědomitě se budu učit ovládat vojenskou techniku a zbraně a připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení.

Pro obranu vlasti jsem připraven nasadit i svůj život.

*Tak přísahám!*⁴⁸

Vojenská přísaha je vyjádřením mravních hodnot, kdy voják přísahá nasadit vlastní život pro obranu národa a vlasti. Etický kodex vojáka zavazuje pro dobré fungování uvnitř armády a pro efektivní plnění jejích povinností, viz kapitolu 1.2.2.1. Vojenská přísaha je ale vázána na vojákovo svědomí.

Přísaha je slavnostním závazkem k plnění vojenských povinností, vychází z Ústavy, zákonů a vojenských řádů a její složení je závazným právním a morálním aktem.⁴⁹

Morálka profesionálního vojáka vychází z faktu, že služba v armádě vyžaduje **kázeň, loajalitu a obětavost**. Důraz je kladen na převahu kolektivu nad jednotlivcem, bez toho nelze dostát vojenské povinnosti. Na stupnici hodnot jsou významné **tradice, vojenský duch, jednota a pospolitost**. Z toho vyplývá nepřijatelnost egoistického chování těch, kteří vykonávají vojenské povolání. V centru pozornosti zde není samotné dobro a zlo, jako etické kategorie, ale jejich specifikace jako **vlastenectví a zrada vlasti, svědomitost, kázeň, obětavost**. Vědomí tzv. hodnotové ekvivalence a odhodlání obětovat i vlastní život je velkým specifikem vojenského povolání.⁵⁰

Kázeň je projevem sebekázně, v ní se skrývá vnitřní přesvědčení, jako projev mravní svobody, plní vojenská povinnost, viz kapitoly 1.1.2 a 1.1.3. Bez tvorby mravního zázemí, psychologické a pedagogické přípravy, nelze této hodnoty dosáhnout.⁵¹

⁴⁷ LÁNÍK, Jaroslav. *Historie a druhy vojenských přísah* [online]

⁴⁸ BALARYN, Jindřich. *Příručka vojáka Armády České republiky*, s. 4

⁴⁹ LÁNÍK, Jaroslav. *Historie a druhy vojenských přísah* [online]

⁵⁰ KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 118

⁵¹ Tamtéž, s. 119

V současné době byla značně znehodnocena hodnota vojenského hrdinství a jejího krajního projevu – sebeobětování. Hrdinství (statečnost) nespočívá v opovrhování nebezpečím a smrtí, v dobrodružném jednání, náboženském nebo ideologickém fanatismu. Naopak je to obrana společensky významných zájmů, obrana suverenity státu v extrémních podmínkách. **Odvaha, smělost, statečnost, smysl pro povinnost, vojenská kázeň** musí vyplývat z vojákovy přesvědčení. Jeho vůle musí být silná, aby byl schopen je uskutečnit i v ohrožení života. Vojákovy profesionalita závisí na oddanosti mravnímu obsahu vojenské přísahy.⁵²

1.3 VOJENSKÉ POVOLÁNÍ

Vojenské povolání je povoláním altruistickým, je druhem poslání a služby. Předpokládá se dlouhodobý nebo celoživotní úvazek, viz kapitola 1.2. Pokud se zaměříme na mravní aspekty profese, výchozím požadavkem na každé povolání je existence mravního obsahu. Toto vylučuje, aby se povolání vojáka stalo pouhou ziskovou činností nebo uspokojováním zájmů a potřeb. Ti, kteří vykonávají práci, kterou jiní nezvládnou, mají povinnost vůči těm, kteří jejich službu využívají.⁵³

1.3.1 Specifika vojenského povolání

Specifika vojenského povolání jsou v mnohém velmi odlišné od jiných povolání. Velkou roli hraje neustálá připravenost, o které jsem se zmiňovala již v úvodu své práce. Specifické požadavky jsou kladeny na připravenost po psychické a fyzické stránce.

Mezi tato specifika patří například ovládnutí specifické techniky a zbraní. Při psychodiagnostickém výběru personálu se hodnocení zaměřuje na **vědomosti** (všeobecné a specifické), **obecnou inteligenci** (matematické myšlení, chápání smyslu slov, logické myšlení atd.), **specifické schopnosti** (motorické, rychlost a přesnost vnímání, rozlišování tvarů, prostorová představivost atd.), **zájmy** (hloubka a rozsah zájmů v oblasti, politiky, řízení, umění, jazyka atd.), **osobnostní charakteristiky** (charakterové vlastnosti, temperament, hodnotová orientace, postoje zaměření atd.)

⁵² KŘIVÁNEK, Arnošt. *Vojenská profesní etika a mravní kodex vojenské organizace*, in Kolektiv autorů, *Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století*, s. 119

⁵³ Tamtéž, s. 113

a **fyzické charakteristiky** (fyzická síla, obratnost, manuální dovednosti atd.). Pro uchazeče o pozici vojenských řidičů jsou výběrové psychologické testy ještě rozšířeny. Nároky na vojenské piloty jsou mnohem vyšší než u pozemního vojska.⁵⁴

Dle **zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání**,⁵⁵ voják slouží podle potřeb armády. V dnešní době však nejsou vojáci přezazováni tak často, jako tomu bylo dříve. Netráví ani tolik času na cvičeních jako kdysi. Stále to je však mnoho týdnů ročně, nemluvě o účasti na zahraničních misích, které trvají minimálně 6 měsíců.

O dalším specifiku jsme mluvili výše a tím jsou mravní hodnoty. Voják musí být morálně pevný a není tedy možná absence například svědomí, ač by to někteří mohli považovat za výhodu.

1.3.2 Duchovní služba v české armádě

Duchovní službu, dále jen DS, zmiňují proto, že vojenští duchovní jsou cílovou skupinou výzkumu v této práci, viz kapitolu 2.2. Dále také proto, že existence DS je důkazem rozvoje demokracie v postkomunistickém státě. Jedním z důvodů pro její vznik je tedy **zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností**⁵⁶, který vychází z **Ústavního zákona č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních lidských práv a svobod**.⁵⁷

DS také zmiňují proto, že její existence přispívá k podpoře rozvoje duchovního a etického potenciálu uvnitř vojenských jednotek. Dále by vojenští duchovní měli působit jako poradci velitelů v oblasti vojenské etiky a mezilidských vztahů.⁵⁸

1.3.2.1 Historie duchovní služby v československé a české armádě

Zcela jistě velkou a nepopíratelnou úlohu hráli duchovní v československých legiích formovaných v zahraničí během první světové války. Po jejím skončení byly ale tendence církev od armády odtrhnout. Panovala zde nedůvěra a mělo jít také o jistý druh

⁵⁴ DZIAKOVÁ, Olga. *Vojenská psychologie*, s. 53

⁵⁵ Zákon č. 221/1999 Sb., o Vojácích z povolání, § 6

⁵⁶ Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, §1 a §2

⁵⁷ Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních lidských práv a svobod, Hlava druhá, Oddíl první, čl. 15 a 16

⁵⁸ HŮLKOVÁ, Petra. *Úloha, poslání a přínos Duchovní služby v Armádě České republiky*, s. 13

obranu. Z pohledu představitelů nového státu bylo totiž působení církve v armádě za Rakousko-Uherska zdiskreditováno a došlo k jejímu zneužití panovníky při výchově vojáků k naprosté oddanosti „Bohu, císaři a vlasti“. Asi nejvýraznější osobností, která přispěla ke vzniku duchovní služby v prvorepublikové armádě, byl generál Msgre Methoděj Kubáň. Již za světové války působil jako polní kurát, po jejím skončení si zažádal o místo v civilní duchovní správě a v prosinci 1918 nastoupil jako kaplan v Hranicích na Moravě. Uvědomoval si ale, že více prospěšným bude právě v armádě jako duchovní, kde může pomáhat vojákům mimo jiné při řešení jejich každodenních problémů (toto je jednou z náplní služby i dnešních vojenských kaplanů, viz kapitolu 1.3.2.3). Proto si v únoru 1919 podal žádost u posádkového velitelství v Hranicích o aktivování za vojáka z povolání a již v červnu téhož roku nastoupil jako duchovní správce v brněnské posádkové nemocnici. Tam však dlouho nezůstal. Působil také v Žilině nebo v Josefově a za svou příkladnou činnost byl vedením armády ceněn.⁵⁹

Po **31. 7. 1939** činnost vojenských duchovních správ v Protektorátu Čechy a Morava skončila. V roce **1946** bylo ministerstvem národní obrany rozhodnuto o znovuoobnovení duchovní služby. Od **února 1948** byli vojenští duchovní postupně propouštěni a k jejich propuštění byly nacházeny, nebo spíše vymyšleny, různé důvody. Od roku **1950** byla zaváděna výchova založená na marxismu-leninismu a ateismu.⁶⁰ Ta byla zajišťována tzv. politruky.

První kaplan, po pádu komunismu a rozpadu Československé federativní republiky, začal působit v české armádě u jednotky na misi IFOR/SFOR v Bosně a Hercegovině v roce **1996** a byl jím pplk. v zál. Mons. ThLic. Tomáš Holub, Th.D. Na základě této zkušenosti vznikla v roce **1998** dohoda mezi ministerstvem obrany a církvemi sdruženými v České biskupské konferenci a Ekumenické radě církví o duchovní službě v resortu obrany.⁶¹ Duchovní služba byla následně v české armádě zřízena na základě rozkazu ministra obrany České republiky Michala Lobkowicze **č. 19, ze dne 3. června 1998 a tento rozkaz nabyl účinnosti 22. června 1998.**⁶²

⁵⁹ STEHLÍK, Eduard. *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Methoděje Kubáně*, s. 57

⁶⁰ VÍRA NA INTERNETU, *Historie duchovní služby v armádě* [online]

⁶¹ DUCHOVNÍ SLUŽBA Armády České republiky, *Informace pro Vás* [online]

⁶² DUCHOVNÍ SLUŽBA AČR. *Army.cz* [online]

1.3.2.2 *Specifika duchovní služby v armádě*

Vojenští kaplani jsou **vojáky z povolání** se všemi právy a povinnostmi. Smyslem jejich působení je vždy být tam, kde je to potřeba, spadají tedy mezi pomáhající profese. Jsou vysíláni Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí, aby ve vojenském prostředí sloužili všem, kteří o to požádají.⁶³ Jejich služba je tedy nemisijního charakteru.

Jak bylo uvedeno výše, vojenští kaplani jsou vojáky z povolání. To znamená, že procházejí tříměsíčním výcvikem jako každý jiný nováček Armády České republiky, dále jen AČR. Není však dovoleno po duchovních vyžadovat plnění úkolů, které nesouvisí s jejich službou, např. používání zbraní. Nebo naopak požadovat informace, které by znamenaly **porušení slibu mlčenlivosti**.⁶⁴

Pokud je uchazeč o funkci vojenského duchovního vybrán Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí, je ještě před nástupem na výcvik do své funkce uveden „bohoslužbou vyslání“, které je přítomno i velení jednotky, u níž bude sloužit.

Na závěr mše pronese slib vojenského duchovního:

„Já, duchovní církve..., prohlašuji, že jsem seznámen s podmínkami stanovenými smlouvou mezi ERC a ČBK a dohodou mezi ERC a ČBK a rezortem MO o Duchovní službě v rezortu MO, za jakých budu jako společný zástupce všech církví účastných na této smlouvě působit v duchovní službě. Přijímám toto poslání jako skutečnou službu, chci veškerou svoji vnější činnost podporovat osobní modlitbou. Spoléhám se na Boží pomoc a také na modlitby všech církví, které mne do této služby vysílají. Jsem si vědom, že mohu působit v této službě jen tehdy, jestliže bude trvat platnost mého pověření od mé vlastní církve, od ERC a ČBK. Chci přispívat k vytváření bratrského společenství mezi vojenskými duchovními. Kéž mi Bůh k tomu pomáhá. Amen.“⁶⁵

⁶³ HOLUB, Tomáš. *Duchovní služba Armády České republiky – Úvodní slovo* [online]

⁶⁴ MAŇÁKOVÁ, Alena. *Duchovní služba v armádě*, s. 18

⁶⁵ Smlouva mezi Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Článek C- výběr kandidáta

1.3.2.3 Vymezení úkolů vojenských kaplanů

Úkoly vojenských kaplanů tak, jak je definuje duchovní služba AČR:

„Podporovat velitele všech stupňů v jejich odpovědnosti za naplňování a ochranu lidského rozměru života každého vojáka v činné službě a občanského zaměstnance (dále jen pracovníků rezortu Ministerstva obrany;

Nabízet pomoc při řešení osobních krizí i těžkostí, které vznikají v pracovním, osobním a rodinném životě pracovníků rezortu Ministerstva obrany;

Přispívat k rozvíjení a prohlubování demokratických tradic evropské kultury v rezortu Ministerstva obrany;

Vytvářet podmínky pro naplňování ústavně zaručených lidských práv, která souvisejí se svobodou vyznání pro pracovníky rezortu Ministerstva obrany ve všech situacích spojených s plněním jejich služebních a pracovních povinností.“⁶⁶

Dále je v kontaktu s duchovními zahraničních armád v rámci mezinárodní vojenské spolupráce. Za úkol má také prevenci konfliktů v oblasti mezilidských vztahů, nebo zprostředkovává kontakt osobám jiného vyznání s jejich duchovními.⁶⁷

1.3.2.4 Pastorační centrum v Lulči

V současné době má DS k dispozici **jediné** pastorační centrum v Lulči u Vyškova. V centru se konají, z iniciativy duchovní služby a kaplanů samotných, různé semináře a setkání. Jsou to například velitelské přípravy, odborná shromáždění, kurzy, konference, metodické dny. Dále také setkání rodinných příslušníků vojáků před odjezdem a po návratu ze zahraniční mise, etické semináře v rámci kariérových kurzů a přípravy před nasazením v zahraniční operaci nebo školení a semináře Mezinárodního humanitárního práva.⁶⁸

Účast na semináři v pastoračním centru v Lulči je povinnou součástí kurzu základní přípravy, tedy kurzu pro nováčky AČR. Dále se v centru scházejí i samotní kaplani v rámci seminářů a školení. Ti absolvovali například také kurz zážitkové pedagogiky. Zkušenosti nabyté v tomto kurzu používají při seminářích s vojáky.⁶⁹

⁶⁶ DUCHOVNÍ SLUŽBA Armády České republiky, *Informace pro Vás* [online]

⁶⁷ MAŇÁKOVÁ, Alena. *Duchovní služba v armádě*, s. 18

⁶⁸ Pastorační centrum DS AČR Luleč u Vyškova. *Army.cz* [online]

⁶⁹ Tamtéž

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, zda čeští vojáci v zahraničních operacích řeší etické otázky. Toto bude zjištěno prostřednictvím rozhovorů s vojenskými kaplany, kteří s nimi řeší tuto problematiku. Jak se v průběhu mise i po jejím skončení s těmito problémy vyrovnávají a jak jim s tím pomáhají vojenští kaplani. Také jsem zjišťovala, jestli a jak jsou vojáci připravováni před výjezdem na to, co je na misi v zahraničí může potkat. Na základě získaných informací je mým záměrem stanovit závěr, zda teoretická východiska odpovídají skutečné praxi.

2.2 CÍLOVÁ SKUPINA VÝZKUMU

Cílovou skupinou výzkumu bylo 10 **vojenských kaplanů Armády České republiky**. Byli vybráni ti, kteří mají **zkušenost z DS minimálně 4 roky** a mají za sebou **minimálně jednu zahraniční misi**, viz kapitolu 2.5 a přílohy.

Jak bylo zmíněno v kapitole 1.3.2.2, jsou součástí jednotek, tzn., že jsou přiděleni k **útvaram po celé České republice**. Pokud již nejsou součástí AČR, i nadále pokračují ve svém povolání duchovního, tzn., že **spravují farnosti taktéž po celé republice**. Vzhledem k těmto faktům, byla **dostupnost** respondentů značně **ztížena**. Znamenalo to pro mě za respondenty **dojíždět do velkých vzdáleností**. Dalším faktorem, který ztěžoval dostupnost cílové skupiny respondentů, byla **velká pracovní vytíženost**. I přes toto vytížení respondentů jsem se vždy setkala s milým a vstřícným přístupem. Při oslovování potenciálních respondentů jsem byla odmítnuta pouze dvakrát a to z vážných důvodů.

Vojenské kaplany jsem zvolila jako cílovou skupinu z důvodů uvedených v kapitole 1.3.2.

Z důvodů uvedených v kapitole 2.3 nemohu blíže specifikovat, z kterých jednotek byli účastníci vybráni. Respondenty jsem se však snažila vybrat tak, aby bylo zastoupení co nejrozmanitější. Zkušenosti respondentů se liší podle toho u jakého **druhu vojska**, případně přímo **útvary**, působí. Nebo s jakým **typem jednotky** byli na zahraniční misi. Na zkušenostech respondentů se také podílí velkou měrou v **jaké zemi**

a v **jaké její části** působí jednotka, se kterou kaplan misi absolvuje. Z tohoto důvodu jsem také zvolila počet 10 respondentů. Vojenští kaplani **nepůsobí** celý svůj závazek u **jednoho útvaru**, ale vystřídají minimálně dvě různá působiště.

U cílové skupiny jsem musela zohlednit **slib mlčenlivosti** a nemohla jsem tedy požadovat jakékoli informace, které by znamenaly jeho porušení, viz kapitolu 1.3.2.2.

2.3 METODIKA VÝZKUMU

Odlíšné oblasti vědy preferují odlišné výzkumné strategie a metody. Existuje však několik základních kroků, které jsou společné pro všechny výzkumy. Nejdříve si ujasníme téma a problém, určíme účel výzkumu a výzkumné otázky, případně hypotézy.⁷⁰

Výzkumné otázky lze doplňovat a obměňovat v průběhu výzkumu, hlavní cíl výzkumu musí být ale určen předem.⁷¹

Tematická oblast se týká etické a psychologické práce s vojáky, kteří vyjíždějí do zahraničních misí.

Výzkumným problémem je otázka, zda se s vojáky skutečně pracuje tak, jak je předkládáno veřejnosti.

Účelem výzkumu je nalézt odpověď na výše zmíněnou otázku. Tu mi pomohli zodpovědět respondenti účastníci se výzkumu.

Výzkumné otázky jsou uvedeny níže. Kvalita etické a psychologické přípravy se odráží v tom, jak jsou vojáci schopni přijímat a zpracovávat/prožívat události, které je potkávají na zahraničních misích.

Výzkumné předpoklady

- 1) *Pracuje se s vojáky po eticko-psychologické stránce před odjezdem na misi a po návratu z ní?*
- 2) *Jaké etické otázky řeší vojáci v průběhu mise a jak jim s jejich zpracováním pomáhají vojenští duchovní?*

Pro svou práci jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu, konkrétně případové studie⁷², kdy sem se zaměřila na práci cílové skupiny vojenských kaplanů, viz kapitolu

⁷⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 40

⁷¹ Tamtéž, s. 40

2.2, s vojáky. Metodě kvalitativního výzkumu je vytýkáno, že jejími výsledky jsou sbírky subjektivních dojmů. Protože pracuje s omezeným vzorkem jedinců a jen těžko se dá replikovat. Jako další negativum kvalitativního výzkumu se uvádí jeho malá transparentnost. Výhodou je ale získání hloubkového popisu případů. Poskytuje podrobné informace o zkoumaném člověku a dalších jevech.⁷³

Pro získávání informací jsem použila polostandardizovaného (polostrukturovaného) dotazování, které má **definovaný účel, osnovu a celý proces získávání informací je velmi pružný**.⁷⁴ Předem jsem si tedy připravila seznam otázek. Otázky byly otevřené a každý z dotazovaných se tedy mohl vyjádřit vlastními slovy.

Jednou ze zásad vedení rozhovoru je, že **výzkumné otázky nejsou totožné s otázkami rozhovoru**.⁷⁵

Rozhovory probíhaly s 9 dotazovanými. V jednom případě bylo přistoupeno k samostatnému vyplnění otázek respondentem, vzhledem k velkému pracovnímu vytížení a komplikované dosažitelnosti. Ve všech případech se jednalo o vojenské kaplany, viz kapitolu 2.2. Díky tomu, že respondenti sloužili v AČR v různých obdobích vývoje DS, mi byly poskytnuty informace, které se týkají vývoje etické a psychologické přípravy našich vojáků.

S každým respondentem trval rozhovor přibližně 20 – 60 minut. Bylo to z důvodu pracovního vytížení respondentů, což jsem musela respektovat.⁷⁶ Setkání jsem uskutečnila sedm. Rozhovory probíhaly dle domluvy s respondenty, tedy v místě výkonu zaměstnání případně na jiném místě. Rozhovory vždy probíhaly individuálně. Za možnost individuálního rozhovoru jsem vděčná, hlavně z důvodu, že v případě některých setkání byli přítomni dva respondenti. Domnívám se, že by se dotazování při rozhovoru navzájem ovlivňovali a mohlo by to vnést zmatek do přepisu rozhovorů. Potom co jsem získala dvě odpovědi na otázku, zda „*probíhají etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi*“, jsem u zbylých respondentů přistoučila pouze ke konkrétnější otázce. Tedy, jestli oni „*sami připravovali etický seminář pro vojáky*“, se kterými vyjížděli na misi. V některých případech jsem použila i doplňující otázku.

⁷² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 103, 105

⁷³ Tamtéž, s. 52-53

⁷⁴ Tamtéž, s. 164

⁷⁵ Tamtéž, s. 172

⁷⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*, s. 172

Respondenti, kteří byli ochotni se zúčastnit výzkumu, byli obeznámeni s tématem bakalářské práce a byli ujištěni o přísné anonymitě. Odpovědi jsem si s jejich souhlasem a v jejich přítomnosti zapisovala. Každému z respondentů jsem nabídla možnost podepsat informovaný souhlas se zpracováním získaných údajů. Všichni dotazovaní toto odmítli. Respondenti měli po celou dobu rozhovoru možnost nahlédnout do mých poznámek.

Ze získaných informací jsem nejdříve vytvořila přepisy rozhovorů, viz kapitolu 2.4 a přílohy. Ty jsem následně vyhodnotila do tabulek a převedla do grafů pro lepší přehlednost. Ty jsou k nalezení taktéž v příloze. Výsledky kopírují strukturu otázek, které jsem si připravila. Po zpracování výsledků jsem získané informace vyhodnotila v diskuzi a následně shrnula v závěru práce.

Podrobnější přepisy rozhovorů jsem zařadila do příloh na konci bakalářské práce. I podrobnější přepisy jsou ve zkrácené verzi a to z důvodů obsahu informací nepodstatných pro výzkum, nebo informací narušujících anonymitu respondentů nebo jiných osob. V případě, že nebylo možné tyto informace vynechat, z důvodu přínosu pro výzkum, jsou slova, která by mohla poukazovat na osoby nebo složky armády, vynechána. Z důvodu možného narušení anonymity rovněž neuvádím, zda jsou duchovní stále v činné službě, rok absolvování zahraniční mise, stejně jako zemi/provincii a název dané země. Tyto informace jsou totiž běžně dostupné na internetových stránkách Ministerstva obrany a AČR.

V kapitole 2.4 jsou přepisy rozhovorů pouze ve zkratce.

V přepisech rozhovorů jsem také používala slovo „padre“. Je to běžné oslovení, které používají vojáci pro duchovní. Toto slovo vychází z italštiny, případně španělštiny, a znamená „otec“.⁷⁷

⁷⁷ BUKÁČEK, Josef. *Učebnice italštiny*, s. 514

Otázky použité v rozhovoru

Otázky jsem respondentům vždy dopředu přečetla. Jejich význam respektive to, co jsem jimi chtěla zjistit, jsem s respondenty probrala před začátkem samotného rozhovoru případně v jeho průběhu.

- 1) *Délka služby v duchovní službě.*
- 2) *Počet absolvovaných zahraničních misí.*
- 3) *Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi? /Připravoval jste Vy nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?*
- 4) *Co bylo obsahem těch seminářů?*
- 5) *Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději? Čím si myslíte, že to je?*
- 6) *S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? (V souvislosti s jejich působením a prožíváním mise.)* – V této otázce jsem chtěla zjistit, zda se vojáci obracejí na kaplany s problémy, které se týkají především jejich svědomí, například rozpor mezi jejich svědomím a rozkazem nadřízeného.
- 7) *Otázky smysluplnosti mise.*
- 8) *Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?* – V této otázce jsem chtěla zjistit, zda respondenti byli přítomni situaci, kdy se vojáci chovali neadekvátně vůči nastalé situaci.
- 9) *Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?*
- 10) *Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání je to „ospravedlněno“?* – V této otázce jsem chtěla zjistit, zda se respondenti setkali se situací, která by mohla znamenat rozpor mezi vojákovým svědomím/mravním vědomím a rozkazem nadřízeného.

2.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

V první části rozhovorů jsem získávala obecné informace o respondentech. Ve druhé části jsem se zaměřila na konkrétní práci duchovních s vojáky, která probíhá v rámci přípravy na zahraniční mise. V závěru jsem zjišťovala, zda se respondenti sami setkali s nějakým etickým problémem během svého působení v zahraničí.

Kaplan č. 1

Přepis rozhovoru

První kaplan má patnáctiletou zkušenost se službou duchovního v armádě. Za tuto dobu se zúčastnil dvou misí v trvání 6 – 7 měsíců a jedné krátkodobé. Snažil se odpovídat svědomitě, přesto bylo znát, že byl rád, když náš rozhovor skončil. Toto jsem chápala, každému to nemusí být příjemné. Také jsem byla několikrát upozorněna, že je to již dlouho, co na misích byl a že toho již hodně zapomněl. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“

Kaplan: „Máme to v plánu, je to náš záměr, náš cíl, aby vždycky předtím, než ten kaplan vyjede s tou jednotkou do zahraničí, tak aby měli tyto etické semináře, stejně tak po návratu.“

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Mně se to podařilo. Že jsem předtím, než jsem vyjel do ..., tak jsme v Lulči měli, pro všechny ty vojáky, se kterými jsem odjížděl. Co se týče ..., tak to nebylo ještě propracované. Bylo to dřív, takže to ještě nebylo.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „To už si nepamatuju (smích). Samozřejmě jsme probírali všechny ty kritický momenty, který nás tam mohou potkat. Simulovali jsme různé situace. Zejména řekl bych ty, které mají dopad na psychiku člověka, protože ty fyzické simulace se cvičili v terénu.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Naše služba je originální duchovní. Jsme duchovní, nejsme psychologové. Co je prvotní vždycky u každého vojáka vůči kaplanovi nebo psychologovi, je osobní důvěra. Vyjíma nějaké ortodoxní věřící, kteří vůbec neuvažují, že by šli k psychologovi a jdou přímo ke kaplanovi, ale to je zanedbatelné procento. Aby vůbec přišel člověk ke kaplanovi tak je osobní sympatie, osobní důvěra, taková ta lidská přirozená sympatie a to je to první pro ten kontakt s kaplanem. A samozřejmě velice ostře vnímají to zpovědní tajemství. Oni pořádně nevědí, co to je, ale na to slyší. Oni ty psychologové to maj těžký. Oni musej dokladovat, oni musí pořád nějaký analýzy odevzdávat. Naše mlčenlivost je nedotknutelná a já nejsem povinen, ani nesmím v nějakých diskrétních záležitostech nic říct. Navíc spoustu věcí okamžitě zapomínám.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Kaplan primárně nejedí na patroly. Kaplan sedí na základně. Služba kaplana je služba beze zbraně, i když tu zbraň u sebe má. Takže já sem byl na patrole, musel jsem být ozbrojený samozřejmě, ale není to často, je to spíš výjimka. Ale oni jezdí denně a mají nějaké řády. A může dojít k nějaké kolizi mezi tím, co mají nařízené a jejich svědomím. Bavili jsme se spíš tak nějak všeobecně, o tom co jsem říkal, ale že by někdo přišel s nějakým traumatem, tak to sem nezažil.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Dneska už si toho moc nepamatuju.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Snažíme se o to. Mně se to třeba nepovedlo.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nic takového jsem osobně nezažil.“

Kaplan č. 2

Přepis rozhovoru

Druhý dotazovaný má osmiletou zkušenost z duchovní služby. Byl na několika krátkodobých misích a na jedné v trvání 6 měsíců. Tento rozhovor byl nejdelší ze všech. Padre byl velice komunikativní a bylo znát, že je „ve svém živlu“. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“

Kaplan: „Tak obecně etické semináře pro vojáky, jsou jednou z priorit duchovní služby. Pastorační centrum bylo v podstatě vytvořeno jako místo kde by se většina těch etických seminářů měla odehrávat.“

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Svou vlastní přípravu jsem měl. Spíše než formou etického semináře, tak formou přednášky. Chtěl jsem je seznámit s etickými problémama, který během toho jejich nasazení mohou nastat. Další etické semináře probíhaly v samotném“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Před tou misí je to jednak seznámení se sociokulturním prostředím, s náboženstvím, které se dá předpokládat, že se tam s ním setkají vojáci. Náplní těch etických seminářů je spíš uvědomění si obsahu té přísahy vojenské. Ale spíš se snažíme přivést ty naše vojáky k tomu, aby nad těma věcma přemejšleli.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Nějakou zpětnou vazbu člověk má už na tom místě nasazení, občas se k tomu dostane i potom po návratu. Obecně se to tedy asi tak traduje, že radši za kaplanem než za psychologem. Myslim si, že je to tak jako od člověka. Kaplan se stará o duši. Kaplani sou k dispozici taky rodinným příslušníkům vojáků, dělá buddyho tomu kaplanovi, co je na misi.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „U nás to byli záležitosti zabránit vzniku ponorky plus ty záležitosti, co se odehrávalo doma. Třeba, že milá se hněvá, nebo už nečeká.“ (smích)

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Nic mě nenapadá. Zkušenost s tím nemám, protože to by mě napadlo hned. Spíš takový ty běžný věci.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Probíhají. Ta nabídka tady byla vždycky. Využívaná je asi poměrně hodně, zvláště teda v poslední době.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nevim, jestli mam tady takovou zkušenost.“

Kaplan č. 3

Přepis rozhovoru

Další kaplan má sedmiletou zkušenost. Byl na dvou zahraničních misích. Rozhovor netrval dlouho, ale padre jej nijak neurychloval. Hodně přemýšlel nad položenými otázkami. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Ne.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Myslím si, že se v mnoha ohledech práce kaplana a psychologa prolínají. Určitě se tam najde několik styčných bodů, na kterých se dá i docela plodně spolupracovat. Samozřejmě sou na psychologa kladeny na misi jiné požadavky než na kaplana. To souvisí přímo s výkonem té činnosti.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Já si myslím, že sou takové tři oblasti. Řekněme taková ta osobní rovina, kdy se chtějí vojáci bavit o tom, co doma asi prožívají jejich blízcí. Druhá oblast je napětí v té samotné jednotce, mezi jednotlivými pracovníky, nebo mezi mužstvem a velitelem. A ta třetí oblast asi nejsložitější, podle mě, to když vojáci začnou řešit smysluplnost nebo nesmyslnost té samotné mise.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „No v podstatě každý den přicházela pracovní „selhání“, selhání jednotlivců. Že jo ten člověk v té misi je pod tlakem těch věcí, o kterých jsem třeba hovořil a pak ten člověk „selže“ pod tlakem těch věcí, který tam na něj padají, a objevuje se to teda v různých aspektech služby toho vojáka.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Nebyli to organizované velké semináře, spíš to bylo... Ti ... mají svá specifika. Takže já sem poletoval mezi jednotlivými skupinkami a mluvil s nimi. Ale že by se dělal přímo pro ně nějaký seminář, to ne.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Ne.“

Kaplan č. 4

Přepis rozhovoru

Další kaplan má jedenáctiletou zkušenost se službou v armádě. Byl pouze na jedné misi. Padre byl komunikativní a snažil se odpovídat na položené otázky důsledně. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „V té době se ještě přímo semináře nedělali. Navíc, protože sem vyjel s lidmi, které sem až na výjimky neznal před misí, tak to v podstatě nebylo možné.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Vím to docela, že se většina obracela, nebo lidé se obraceli spíš na mě než na psychologa. Nevnímal bych to ani tak jako svojí zásluhu jako spíš to, že to byla jednotka, která velice dobře znala vojenského kaplana, svého vlastního, který v té době byl s vojáky v Takže sem tam měl jako kaplan dobře prošlapanou cestu.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Bylo to několik okruhů. Na začátku mise sem měl několik rozhovorů ohledně jakéhosi problému doma před odjezdem. Myslím si, že to bylo dáno především tím, že ženy často mluví o svých pocitech. Potom platí, co je asi zkušenost nás všech, že hodně se řeší situace doma.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „My sme tam neměli vysloveně nějakou krizovou událost“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Po misi vysloveně nebyla nějaká věc...jak říkám tenkrát ten systém ještě nebyl rozvinutý.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nebylo to něco extrémního.“

Kaplan č. 5

Přepis rozhovoru

Tento kaplan má pětiletou zkušenost a byl na jedné misi. Rozhovor patřil k nejkratším. Sám mi sdělil, že mu takové situace nejsou příliš příjemné. U jedné otázky se rozhodl neodpovídat. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Ano.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Tak to je asi to nejdůležitější, co musíme, to znamená smrt zabítí. Ale to téma se pojímá jako širší. Smrt zabítí ne jenom moje vlastní, ale i jako kamaráda, popřípadě zahrnul sem tam ještě nějaký nešťastný události doma. A to smrt zabítí samozřejmě i to, který působim já jako voják. Což je pro vojáka v podstatě práce. Tak jak se s tím prostě vyrovnat, protože smrt nebo někoho zabít je něco nepřirozenýho pro člověka.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Této otázce se vyhnu. Otázka je, jestli je přítomen i kaplan i psycholog. Jestli dojíždí, nedojíždí na daný místo.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Spíš by řekl všeobecně, co se tam řešilo, než s tím co se na mě obraceli. Všeobecně se tam opravdu řeší jednak rodinná situace doma.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Jasně jo. Jak říkám, to je prostě tím jak ty lidi po těch čtyřech pěti měsících si opravdu lezli na nervy. Takže za prkotinu tam byly přestřelky slovní, ale je to pochopitelný, protože to se střádalo.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Dělal sem etickej seminář po návratu a i na misi sem dělal. Co se týče etickýho semináře, tak ten sem dělal jeden. Ale já sem to dělal čistě na téma vztahy.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Je rozdíl civilního a vojenskýho pohledu. Ale v podstatě ne.“

Kaplan č. 6

Přepis rozhovoru

Tento kaplan má zkušenost osm let a zúčastnil se dvou misí. Rozhovor byl jeden z nejdelších. Padre hodně přemýšlel a bylo vidět, že se snaží si vzpomenout na cokoli, co by mohlo souviset s položenými otázkami. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „V případě té první mise ano. Tam si to akorát netroufám nazvat seminářem, protože to byla spíš taková série přednášek, která začínala islámem a i přes nějaké ty etické otázky jsme se dostali k té přípravě na tu misi, kde padaly otázky různé. Co se týče té mé druhé mise, ta byla specifická. To není kontingent, který někam vyjíždí, to je Tam je to složeno z útvarů z celé republiky. Takže před misí ani po misi sme vlastně žádné takové společné setkání neměli.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Já sem na obou misích měl jednoho a tohotěž psychologa, takže už sem ho znal. Osobnostně sme si tak úplně nesedli. Dařilo se nám jakžtakž spolupracovat. Když sem se bavil s vojákama, tak mi řekli, možná proto, že se zrovna bavili s kaplanem, že by šli radši za kaplanem než za psychologem. Ale nelezeme si do zelí, občas se to asi i prolíná.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Úplně nejčastěji, ale to sem já sám aktivně vyhledával, že sem chodil za vojákama a snažil sem se s nima bavit. Třeba sem šel s nima na patrolu v ... a normálně sme se bavili. O životě, o věcech, o té misi, co doma. Chápal sem sám sebe jako ten, kdo je placený za to, aby těm vojákům naslouchal.“

Já: „Řešili otázky smysluplnosti mise?“

Kaplan: „Ano. Na misi v ... to tak velký problém nebyl, protože to je tak zvaná ta „peace keeping mission“, mise na udržení míru. V ... je to horší.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Osobně sem se neseťkal s nějakou přehnaně neadekvátní reakcí ať už na cokoliv.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Po misi sme žádný etický seminář ani nic podobného neměli. Částečně to bylo proto, že sem vyjížděl s vojáky z ... a já sem v té době sloužil v ..., takže trošku to bylo problém jak se potkat.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Neseťkal sem se s takovou situací.“

Kaplan č. 7

Přepis rozhovoru

Další kaplan má také osmiletou a byl na dvou misích. Hned na začátku se padre vyjádřil, že by rád celý rozhovor stihl rychleji. Určitě to nemělo vliv na kvalitu odpovědí. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Tak v rámci té přípravy standardně je vždycky vyblokováno nějaké penzum hodin pro kaplanův vstup. Já sem samozřejmě měl v rámci té přípravy, která čítala asi tři teoretické setkání, vstupy dva. Byla to hodinka a půl nebo dvě

vyučovací hodiny. S tím, že sem se spíš zaměřil teda na náboženské otázky islámu a popis kulturního prostředí, jak to tam probíhá.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Tak víte, jak to je z pozice tý otázky. Já prostě nemůžu odpovědět za všechny. Samozřejmě ten, kdo za mnou přišel, tak mi to někdy řekl. Že sem pro něj prostě důvěryhodnější osoba než psycholog. Samozřejmě, že zas za mnou nechodili všichni. To je jedna věc. Druhá věc taky si myslím, že je trošku mylná představa, že každé druhej v rámci jednotky, co vyjíždí, má nějaký problém a navštíví teda buď kaplana, nebo psychologa. To bysme na tom jako armáda byli hodně špatně.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Tak samozřejmě rodinný problémy nejrůznějšího druhu. V několika případech se tam prostě zhroutily vztahy a manželství. A byly třeba nějaký úmrtí v rodině, ne teda přímých příbuzných, na ty lidi to dolehlo.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Vzpomněl sem si na neadekvátní reakci velení.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Sešli sme se pouze neformálně.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „S ničím sem se nasetkal.“

Kaplan č. 8

Přepis rozhovoru

Další kaplan má pětiletou zkušenost. Zúčastnil se jedné zahraniční mise. Rozhovor patřil těm kratším, bylo z důvodu nedostatku času. Jistě to ale nemělo vliv na kvalitu rozhovoru. Padre byl sdílný a nebylo znát, že by mu náš rozhovor byl nepříjemný. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Jo, dělal sem.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Měli sme téma „můžeš působit smrt, přijmout smrt, nebo můžeš působit zranění“. Potom to druhý téma bylo „život v odloučení“, čili bylo to trošku o misi, jak to funguje taková praktická informace, jak by to mělo fungovat. Další téma si nepamatuju. Jo, ještě návrat. Téma návratu do běžného života. To se objevilo v povídání i přímo na misi.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Já vidim velkej rozdíl práce v misi a práce v útvaru. V útvaru je to příprava, tam mam prostě jiný zaměření a v misi je to něco, co je daleko víc jako praktická podpora. A v misi je to moje téma služba přítomnosti, tak my to kaplani říkáme.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Nutno říct, že já sem tam vyjížděl jako novej kaplan v armádě, neměl sem zkušenost s řízením v armádě ani s prací kaplana. Měl sem krátkou třičtvrtě roku zkušenost v armádě, takže dneska bych to měl jinak. Dneska bych si udělal jinej trošku rámeček toho postavení v jednotce, domluvu, dohovor s velitelem.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Ne, nezažil, všechny reakce byli jako z mého pohledu přiměřené.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Setkání s jednotkou sme neměli a bylo to z toho důvodu, že já sem vyjížděl se svojí jednotkou do mise.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Asi jedno z největších překvapení pro mě byla moje situace, kdy sem byl na věži za kulometem. Prostě sem dělal jako ochranu té jednotky. A to bylo ke konci té mise a měl sem jako vnitřně obrovskou jako očekávání, že bude nějaký útok a že budu moct střílet do lidí. Do Talibanu teda. A pro mě třeba tohle bylo překvapující, jako žít s takovým tím jako že vlastně se těším na to jako že prostě přijde nějaký boj.“

Kaplan č. 9

Přepis rozhovoru

Tento kaplan má čtyřletou zkušenost a prošel jednou zahraniční misí. Tento rozhovor byl nejrychlejší. Jak mi padre sdělil, rád šetří slovem. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Ono je to trochu náročnější, co se týká přípravy seminářů před výjezdem. To co by asi měli kluci absolvovat, je seminář vyloženě o smrti, umírání, setkání jakoby s tím rozměrem konečnosti lidského života. Ale vojáci sou hodně pověřivý a myslí si, že když ten seminář absolvují, tak že se jim jo právě něco stane.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Tím, že je ten systém v té misi nastaven tak, že na jednom místě je psycholog na druhém kaplan, tak mnohdy ti kluci nemaj až tak velký výběr, i když třeba sme se střídali, že jo.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „To byly asi vesměs rodinné problémy. To, co zůstalo doma, co bylo nevyřešené, jak to doma prožívali, protože oni sou pryč od rodiny.“

Já: „Přicházely otázky o smysluplnosti.“

Kaplan: „Ani ne tak o smysluplnosti mise. Spíš o smysluplnosti poslouchání příkazů nadřízených třeba ze strany spojeneckých armád.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Těžko říct, jestli mě něco zarazilo, v mém povolání pracuju hodně s lidma.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Chtěli sme udělat právě v Lulči jakoby setkání po misní, ale tím, že sme byli hodně namíchaní a díky tomu, co se stalo a našťvanost na velení toho našeho kontingentu, tak se to nepodařilo uskutečnit. Nechtěli se setkat mezi sebou.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nevim, jestli to bude odpověď na tu otázku. To, co pro mě bylo někdy těžké jakoby ustát rozhodnutí velení vůči podřízeným, kdy já bych asi jako lidsky reagoval jinak, jako člověk.“

Kaplan č. 10

Zodpovězené otázky

V tomto případě jsem přistoupila na zaslání otázek dotazovanému kaplanovi e-mailem. Bylo to především velkým časovým vytížením. Dotazovaný kaplan má třináctileté zkušenosti a byl na třech misích v trvání 6 měsíců a na několika krátkodobých.

Otázka: Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi? (Připravoval jste Vy nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?)

Odpověď: Ano zajišťoval jsem seminář před misí zaměřený zvláště na témata smrti a zabití a odloučení od rodiny. V misi potom více na téma spolupráce a bezpečného návratu k rodině.

Otázka: Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději? (Čím si myslíte, že to je?)

Odpověď: Může se to zdát podobné. Pro mne jako osobu vojáky doprovázející a podporující ve všech aspektech jejich života je nesmírně důležitá schopnost být důvěryhodný. Od tohoto a od konkrétní osobní zkušenosti jejich kolegů s kaplanem se potom odvíjí četnost „obracení se“.

Otázka: S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? (V souvislosti s jejich působením a prožíváním mise.)

Odpověď: Velmi časté jsou vztahové věci, ať již osobní či pracovní, neboť v zahraniční operaci voják prožívá vše intenzivněji.

Otázka: Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?

Odpověď: Překvapivá pro mne byla schopnost adaptovat se na permanentní ohrožení života a jistě také síla fatalismu a pověrečnosti vojáků.

Otázka: Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?

Odpověď: Po návratu z mise, v poslední době s větším důrazem na systémovost, nabízíme vojákům setkání v našem pastoračním centru.

Otázka: Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání je to „ospravedlněno“?

Odpověď: Na tuto otázku nedokážu takto odpovědět. Možná by to mohla být určitá „tvrdość“ vojáků vyvolaná nutností v situacích válečného konfliktu, kdy se mezi sebou poměřují ztráty zdraví a životů vojáků a civilistů.

2.5 DISKUZE

Ze začátku své působení vojenští kaplani neměli jednoduché. Museli se vyrovnat s předsudky z řad vojáků, v počátcích především vojáků základní služby. Někteří je považovali za náhradu za politruky z dob socialismu, jiní se domnívali, že přicházejí vojáky obracet na víru. Kaplani však zásadně nikdy o víře nemluví jako první. Jsou zde proto, aby vojákům byli oporou, pokud o to vojáci stojí a také aby přispívali k jejich rozvoji.

„Délka služby v duchovní službě.“

V této otázce jsem se respondentů dotazovala, jak dlouhou působili, nebo působí v duchovní službě AČR. Z analýzy délky působení v duchovní službě vyplývá, že respondenti sloužili v různých obdobích vývoje duchovní služby v české armádě. Jsou tedy, v případě delšího působení, schopni posoudit jak se DS vyvíjela, jak se vyvíjela práce duchovních s vojáky po eticko-psychologické stránce a jak se vyvíjel vztah vojáků k duchovním.

„Počet absolvovaných zahraničních misí.“

Počet zahraničních misí vojenských duchovních se odráží v počtech nasazovaných jednotek a také v četnosti jejich nasazení v zahraničí. Jejich zkušenosti se liší podle toho, v které zemi, v jaké konkrétně její části s vojáky působili a jakým druhem vojska misi absolvovali. Pouze jeden z dotazovaných byl na třech zahraničních misích. Jednu zahraniční misi absolvovalo 5 z 10 dotazovaných.

„Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“ / „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Základní otázka zněla: *“Probíhají etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?”* První dva respondenti mi odpověděli, že je cílem duchovní služby tyto semináře před odjezdem pořádat a také, že je to jejich prioritou. Tuto otázku jsem dalším respondentům již nepokládala a přistoupila jsem k otázce: *„Připravoval jste Vy sám seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“* Na tuto otázku odpovědělo 7 z 10 respondentů kladně. Ti, kteří žádný seminář nepřipravovali, uváděli jako důvod obtížné setkání, kdy byl například kontingent složen z útvarů z celé České republiky, že seminář zajišťoval psycholog nebo výjezd s cizí jednotkou. Několik z dotazovaných uvedlo,

že semináře připravovali i v průběhu mise. Ty probíhaly formou diskuze velmi často na téma vztahů.⁷⁸

Pokud mají duchovní plánovaný výjezd na zahraniční misi, vždy mají za sebe náhradníka. To je pro případ, že by kaplan onemocněl, nebo mu to nedovolovali jiné závažné důvody. Je tedy nutné přihlídnout k této skutečnosti. Jeden z respondentů mi sdělil, že se jednomu z kolegů stalo, že se s jednotkou, se kterou měl být 6 měsíců v misi, setkal až při odletu v letadle.

Tato otázka vycházela z toho, zda se s vyjíždějícími vojáky pracuje po eticko-psychologické stránce. Zjistila jsem, že jsou naši vojáci připravováni na zahraniční mise dobře.⁷⁹ Avšak i přes velkou snahu duchovních ještě není systém plně propracován a to spíše ze strany armády. Mám na mysli spíše otevřenost mnohých velitelů a také vojáků. Negativním faktem je však to, že se této přípravy nedostane všem vojákům. Je to způsobeno skutečností, že naše armáda vlastní jediné pastorační centrum, viz kapitolu 1.3.2.4, a bývá velmi obtížné dopravovat sem vojáky, kteří slouží na druhém konci republiky.

„Co bylo obsahem těch seminářů?“

Hlavními tématy seminářů bylo **náboženství, úmrtí a usmrcení**. Náboženství především islámské a to jak v případě misí v Kosovu tak v Afganistánu. Pravoslavné křesťanství, které je jedním z náboženství v Kosovu, probíráno nebylo a to z důvodu, že se jedná o náboženství křesťanské. Není pro nás tedy tak odlišné jako je islám. Dalším tématem bylo úmrtí a to jak vojáka samotného, tak úmrtí kolegy nebo blízké osoby v České republice. Probírá se zvládání situace a emocí jí doprovázejících. Usmrcení tedy zabití druhé osoby/nepřítele. Opět se probírá zvládání situace a emocí, přijetí. Cílem není odstranit svědomí, ale předcházet přílišným výčitkám, které by mohly vést i k psychickým obtížím.

Další tři nejčastější témata byla **sociokulturní prostředí, odloučení, příjezd, průběh a návrat z mise**. Sociokulturní prostředí, hlavně v případě Afganistánu, souvisí i s náboženstvím. Pro vojáky je důležité, aby se seznámili s místními zvyklostmi, aby nedocházelo k situacím, kdy nebudou vědět, jak se mají zachovat například při

⁷⁸ Srov. KOVAŘÍKOVÁ, Elena. *Zdravotně sociální aspekty života vojáka z povolání Armády České republiky po účasti na zahraničních misích*, s. 37

⁷⁹ Srov. Tamtéž, s. 37

setkání se stařešinou vesnice nebo se ženou. Odloučením se myslí život v odloučení a to jak vojákův, tak jeho rodiny a blízkých doma. Jsou informováni o možných dopadech na psychiku a partnerské vztahy.⁸⁰ Příjezd, průběh a návrat z mise. Kaplani vojáky informují o tom, jak probíhá adaptace na nové prostředí a následné zapadnutí do rutiny.⁸¹ Pro návrat z mise je typické, že ke konci mise jsou lidé často méně pozorní, protože se těší domů.⁸² Někteří mívají obavy z návratu a z toho, jak se opět zapojí do běžného života.

Dalším tématem bylo **zranění** a to vojáka nebo jeho kolegy, případně zranění rodinného příslušníka. Jeden z respondentů zmínil také **rodinné problémy**. Tedy především, jak se vyrovnat s tím, že je voják nemůže řešit osobně, ale pouze o nich dostává informace.

Kaplani také využívají v rámci přípravy zážitkovou pedagogiku. Jeden z respondentů mi sdělil, že se v rámci přípravného kurzu účastníků zeptali, jestli mají mobilní telefony. Poté je vyzvali, aby se rozloučili se svými blízkými a určili jim časový limit 5 minut. Po uplynutí pěti minut duchovní s účastníky rozebírali, co v danou chvíli pociťovali.

„Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Na otázku, zda se vojáci raději obracejí na duchovního, respondenti na prvním místě uváděli **důvěru** a **osobní preference**. Dále to byli **sympatie** vůči duchovnímu. Respondenti také uvedli **zpovědní tajemství**, **osobnost kaplana** a **zkušenosti s kaplanem**.

Považuji za důležité uvést jeden fakt, na který jsem byla mnohými respondenty upozorňována, a to je, že s jednotkou není vždy přítomen kaplan i psycholog. Mnohdy tedy nemají vojáci na výběr. Dost často je to totiž tak, že se kaplan a psycholog střídají. Další věcí, na kterou mě upozorňovali, byla, že psychologové nemají dobré postavení z důvodu, že jim vojáci příliš nedůvěřují. Je to tím, že mají vojáci pocit,

⁸⁰ Srov. KOVAŘÍKOVÁ, Elena. *Zdravotně sociální aspekty života vojáka z povolání Armády České republiky po účasti na zahraničních misích*, s. 17-18

⁸¹ Srov. Tamtéž, s. 13

⁸² Srov. Tamtéž, s. 14

že je psychologové neustále zkoumají a hlídají. Je pravdou, že vojenští psychologové musí jednou za čas odevzdat zprávy nadřízeným orgánům.

Kaplan, na rozdíl od psychologa, člověka nevnímá jako pacienta, který za ním přišel, protože má nějaký psychický problém, ale jako člověka, který si chce promluvit a ne vždy chce i poradit. Vojenský duchovní však není náhradou za psychologa. Kdo je ale schopen lépe porozumět našemu vnitřnímu konfliktu mezi splněním rozkazu a našim vědomím, že jeho splnění znamená porušení morálních pravidel, která nám byla vštípena?

Ani dnes však všichni vojáci nejsou ochotni s kaplany sdílet své problémy z běžného života. Je to jistě předsudek, který vzniká na základě znalosti pouze katolické církve. A to proto, že katolická církev duchovním nedovoluje sňatek, je proto nasnadě domnívat se, že tento duchovní nemůže rozumět problémům spojeným se svazky. Tento předsudek je neoprávněný. Mezi našimi kaplany působí mnoho příslušníků církví, které sňatky povolují a většinou tito kaplani rodiny mají. Mezi kaplany působí i trvalí jáhni.

Další předsudky, se kterými se duchovní setkávají, se opírají o skandály zneužívání dětí duchovními.

„S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Na otázku s čím se vojáci nejčastěji obrazení na kaplany, pokud je vyhledají, 8 z 10 respondentů uvedlo, že vojáci nejvíce řeší **rodinné problémy**. Tedy problémy, se kterými jsou vlastně jen obeznámeni a fyzicky je nemohou řešit. Pro některé to představuje problém, když nejsou schopni svým blízkým pomoci v těžkých situacích. Tedy především, když muži nemohou pomoci svým partnerkám. Na druhém místě uváděli **smysluplnost** a to smysluplnost mise, které se účastní a také celé intervence vojsk NATO v Afganistánu.

Neméně důležité jsou **partnerské vztahy**, kdy v důsledku odloučení může být vztah narušen nebo i ukončen. Jak mi bylo řečeno, pokud se vztah rozpadne v důsledku odloučení, jednalo se ve většině případů o vztah, který byl narušen ještě před

odjezdem.⁸³ Dále pak napětí v jednotce respektive **mezilidské vztahy uvnitř kontingentu**. Vojáci na misích totiž žijí na uzavřených základnách a v některých případech za celých 6-7 měsíců tuto základnu neopustí. Problémem je tedy to, že jsou na malém prostoru bez možnosti úniku do soukromí se stále stejnými lidmi. Nepříjemně také působí na vojáky fakt, že všichni o sobě všechno ví. To souvisí se zmiňovanou absencí soukromí.

Otázky víry řeší s duchovními především věřící vojáci. **Obavy z návratu** představují hlavně obavy z toho, jestli bude voják schopen se zařadit do běžného života. Někdy se totiž stává, že si vojáci **po návratu domů připadají navíc a nepotřební**. V takových případech se může u vojáka vyskytnout **touha vrátit se zpět** na misi, kde ví, že je důležitý.⁸⁴ Na posledním místě jsou **změny hodnot**. Souvisí to s téměř permanentním ohrožením života, ve kterém se vojáci nacházejí. To ale závisí na tom, na jaké základně působí. Vojáci pak zjišťují, že věci, které se zde řeší jako problémy, jsou někdy naprosté banality.⁸⁵

Zahraniční operace, do kterých jsou čeští vojáci vysíláni, **nejsou primárně bojového** charakteru. Dle mého názoru je jedním z faktorů ovlivňující obsah otázek, které vojáci řeší.

„Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Pouze jeden z dotazovaných odpověděl „ano“ na otázku, zda zažil u vojáků reakci, která ho v dané situaci zarazila. Myšleno tedy nějaké neadekvátní nebo neetické chování. Situace je popsána v přepisu č. 7 v příloze. Ve zkratce se jednalo o neetické nebo neadekvátní jednání velení vůči vojákům, kteří byli otřeseni nehodou kolegy.

Dva duchovní uvedli neetické chování ze strany obyvatel a médií v České republice. V jednom případě se jednalo o urážky vojáků na internetu (přepis č. 4 v příloze), ve druhém případě to bylo uvedení zprávy o sebevraždě matky vojáka, který se v tu dobu účastnil mise (přepis č. 1 v příloze).

⁸³ Srov. KOVAŘÍKOVÁ, Elena. *Zdravotně sociální aspekty života vojáka z povolání Armády České republiky po účasti na zahraničních misích*, s. 18

⁸⁴ Srov. KOVAŘÍKOVÁ, Elena. *Zdravotně sociální aspekty života vojáka z povolání Armády České republiky po účasti na zahraničních misích*, s. 17-18

⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 36

„Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Na tuto otázku 7 z 10 dotazovaných uvedlo, že se po návratu z mise žádný seminář nekonal, důvody uváděli stejné jako pro jejich nekonání před odjezdem. Dalšími důvody bylo jejich konání v průběhu mise, nebo že nebylo potřeba tyto semináře dělat, protože byl kontingent tvořen vojáky téměř výhradně z jednoho útvaru. Jeden z dotazovaných odpověděl kladně. Ten seminář nebo setkání uskutečnil přímo v pastoračním centru v Lulči. Dva pak odpověděli, že toto setkání proběhlo neformální cestou, kterou považují za přínosnější a také přijatelnější pro vojáky.

„Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Na tuto otázku 9 z 10 duchovních odpovědělo, že se nesetkalo s ničím, co by pro ně bylo eticky diskutabilní nebo nepřijatelné. Pouze jeden uvedl, že se po nehodě vojáků velitel staral jako první o stav a odtah techniky a ne o zdraví svých podřízených (přepis č. 8).

Přesto, že jsem se vždy snažila respondentům objasnit, co chci otázkou zjistit, mohlo dojít k záměně otázek a to především otázky *„Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“* a *„Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“* Osobně v této záměně nevidím velký problém, každý totiž máme jiný pohled na tytéž věci nebo situace. Lze sice v záměně otázek č. 8 a 10, viz kapitolu 2.2, spatřovat chybu, musíme ale přihlédnout k tomu, že respondent viděl spojitost sdělované události více s jednou než s druhou otázkou. Každý z kaplanů je v určitém slova smyslu výjimečnou osobností. V mnoha ohledech neodpovídají běžným představám o duchovních. Lišily se tak proto i odpovědi na pokládané otázky, například u otázky *„Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“* nechtěli někteří úplně přímo odpovědět, někteří

odmítali spojitost s funkcí psychologa. Jiní připouštěli podobnost v určitých oblastech a také možnost spolupráce.

V literatuře dostupné k problematice etiky a vojenského povolání se nacházejí pouze informace, které jsem použila v teoretické části jako úvod. Hypotézy postavené na těchto informacích se mi nepotvrdily. Vojáci tedy na zahraničních misích neřeší otázky spojené s etikou a téměř se nedostávají do situací, které by znamenaly zásadní rozpory vojákova svědomí. Nicméně nezavrhují úplně možnost, že by tyto věci vojáci řešili. Domnívám se však, že je řeší spíše v rámci seminářů, které probíhají během mise a to většinou otázkou „Co když...“. V takovém případě není možné zjistit, zda voják touto cestou řeší etický problém, který ho trápí, nebo se pouze zajímá o to, jak by se měl chovat, pokud přijde situace, kterou za etický problém považuje.

ZÁVĚR

Prostřednictvím vojenských kaplanů jsem zjišťovala, jaké etické otázky řeší čeští vojáci na zahraničních misích. Tato problematika vychází z hlavních cílů mé bakalářské práce.

Z rozhovorů s vojenskými kaplany jsem zjistila, že vojáky dopředu připravují po eticko-psychologické stránce před vojenskou misí v zahraničí. Jedná se však o dobrovolnou aktivitu, která je závislá na motivaci vojáka a na motivaci velitele útvaru. Jsou připravováni na možné problémy, které mohou nastat v průběhu misí.

Příprava na zahraniční mise probíhá v České republice v Pastoračním centru v Lulči u Vyškova. Vojáci se na kaplany mohou obrátit se žádostí o pomoc v eticko-psychologické a duchovní oblasti i na většině útvarů v České republice.

Vojáci se v průběhu zahraničních misí setkávají s etickými otázkami. Ty se týkají osobních vztahů, které řeší na dálku se svou rodinou, nebo partnery. Dále může docházet ke kolizi v pracovní úrovni mezi tím, co mají „nařízené“ a jejich svědomím. Proto na zahraničních misích je potřeba zajistit možnost volnočasových aktivit pro předcházení vzniku negativních jevů objevujících se v dlouhodobě uzavřených skupinách v jiném prostředí. Volnočasové aktivity po literární a duchovní stránce mají na starosti vojenští kaplani.

Z výpovědi dotazovaných kaplanů vyplývá, že nedochází k výraznému porušování etických hodnot. Respektuje se i určitá tvrdost vojáků po psychické stránce, která je vyvolávána situací válečného konfliktu. Někteří kaplani toto označují jako sílu fatalismu, která souvisí se schopností adaptace v odlišném - válečném prostředí. Kaplani práci ve vojenském prostředí v zahraničí označují jako službu přítomnosti, která je připravena pro vojáky kdykoli, kdy nastane problém. Ať už v kontaktu se ztrátou zdraví či života vojáků nebo civilistů.

Před návratem z mise se objevují u některých vojáků obavy z návratu domů. Připadají si navíc a nepotřební, neboť domácí prostředí a partnerky se naučily být bez přítomné pomoci partnera.

Jistě by bylo vhodné pokračovat ve výzkumu této problematiky a to z pohledu vojáků samotných. Tento výzkum by znamenal velký přínos. Odborná literatura, ze které jsem čerpala, se totiž ve valné míře opírá pouze o teorii, jak by měla praxe vypadat. Je tedy jistě potřeba věnovat se podrobnějšímu zkoumání, porovnávání s teorií

a stanovení závěrů, které by pomohly uvedení teorie do praxe případně rozvinutí praxe současné.

Česká armáda se stále vyvíjí a to nejen po stránce bojové připravenosti, ale i po stránce etického rozvoje jedince a celku. Duchovní služba má v tomto rozvoji nenahraditelnou roli a její příslušníci si toho jsou vědomi. Ale i samotná duchovní služba se stále vyvíjí, protože je mladou službou v české armádě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BALARYN, Jindřich (ed.). *Příručka vojáka*. Praha: Správa doktrín ŘeVD, 2006. ISBN neuvedeno.

BERBEŠKINA, Zoja Andrejevna. *Svědění jako etická kategorie*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1989. ISBN 80-205-0024-3.

BUKÁČEK, Josef a Hana BENEŠOVÁ. *Učebnice italštiny*. 4. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1969. ISBN 14-207-69.

CVRČEK, Jaromír. *Etika a vojáci*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1966.

DUKA, Dominik (ed.). *Salve: revue pro teologii a duchovní život*. 2005, **15**(3). ISSN 1213-6301.

DZIAKOVÁ, Olga. *Vojenská psychologie*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2009. Psyché (Triton). ISBN 978-80-7387-156-7.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HŮLKOVÁ, Petra. *Úloha, poslání a přínos Duchovní služby v Armádě České republiky*. Brno, 2014. Bakalářská práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. František Zakopal.

JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-329-6.

JANOTOVÁ, Helena, Karel SCHELLE a Ilona SCHELLEOVÁ. *Profesní etika*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-42-2.

KOHÁK, Erazim. *Svoboda, svědomí, soužití: kapitoly z mezilidské etiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-35-0.

KOVAŘÍKOVÁ, Elena. *Zdravotně sociální aspekty života vojáka z povolání Armády České republiky po účasti na zahraničních misích*. České Budějovice, 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce Doc. MUDr. Vladimír Vurm, CSc.

KREJČÍ, Oskar. *Válka*. 2., upr. vyd. Praha: Professional Publishing, 2011. ISBN 978-80-7431-063-8.

MAŇÁKOVÁ, Alena. *Duchovní služba v armádě*. Praha, 2004. Absolventská práce. Vyšší sociálně pedagogická a teologická škola v Praze. Vedoucí práce PhDr. Libor Ovečka Th.D.

NESVADBA, Petr. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-195-3.

PŘÍKASKÝ, Jiljí Vladimír. *Učebnice základů etiky*. Vyd. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-505-5.

RADVAN, Eduard. *Problém bezpečnosti v politickém a etickém myšlení: příspěvek k diskusi o etice, vojenství, vojenské činnosti, služby a profese*. Vyd. 1. Brno: Centrum strategických studií, 2004. Studijní texty (Centrum strategických studií). ISBN 80-903333-0-3.

Rozkaz Ministerstva obrany České republiky. Praha: Odbor komunikačních strategií, Oddělení tiskové a informační služby, 2002.

STEHLÍK, Eduard. *Páter Method: životní příběh generála duchovní služby Msgre Methoděje Kubáně*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany - Agentura vojenských informací a služeb, 2006. ISBN 80-7278-370-X.

Vojenský profesionál v měnícím se světě 21. století. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - Agentura vojenských informací a služeb, 2007. ISBN 978-80-7278-416-5.

VOLKOGONOV, Dmitrij Antonovič. *Vojenská etika*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1978. Knižnice vojenské teorie a praxe.

Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. Praha, červen 1998.

Ústavní zákon 23/1991 Sb., kterým se uvozuje Listina základních lidských práv a svobod, ve znění platném od 8. 2. 1991

Zákon 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění platném od 12. 10. 1999

Zákon 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění platném od 1. 9. 1991

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Duchovní služba AČR. *Army.cz* [online]. 2016 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=12264>

Historie a druhy vojenských přísah. *Armáda České republiky* [online]. Ministerstvo obrany [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=6766>

Historie duchovní služby v armádě. *Víra na internetu* [online]. 2016 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.vira.cz/Texty/Clanky/Historie-duchovni-sluzby-v-armade.html>

Informace pro Vás. *Duchovní služba Armády České republiky* [online]. 2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://kaplani.army.cz/informace-pro-vas>

Pastorační centrum DS AČR Luleč u Vyškova. *Army.cz* [online]. 2008 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5455>

Severoatlantická smlouva. *Military.cz* [online]. 2012 [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: http://www.military.cz/accessories/nato/treaty_cz.htm

Úvodní slovo. *Duchovní služba Armády České republiky* [online]. 2014 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://kaplani.army.cz/uvodni-slovo>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I. přepis rozhovoru s kaplanem č. 1
- Příloha II. přepis rozhovoru s kaplanem č. 2
- Příloha III. přepis rozhovoru s kaplanem č. 3
- Příloha IV. přepis rozhovoru s kaplanem č. 4
- Příloha V. přepis rozhovoru s kaplanem č. 5
- Příloha VI. přepis rozhovoru s kaplanem č. 6
- Příloha VII. přepis rozhovoru s kaplanem č. 7
- Příloha VIII. přepis rozhovoru s kaplanem č. 8
- Příloha IX. přepis rozhovoru s kaplanem č. 9
- Příloha X. odpovědi na otázky kaplana č. 10
- Příloha XI. tabulka č. 1 a graf č. 1 *„Délka služby v duchovní službě.“*
- Příloha XII. tabulka č. 2 a graf č. 2 *„Počet absolvovaných zahraničních misí.“*
- Příloha XIII. tabulka č. 3 a graf č. 3 *„Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“/, „Připravoval jste Vy nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“*
- Příloha XIV. tabulka č. 4 a graf č. 4 *„Co bylo obsahem těch seminářů?“*
- Příloha XV. tabulka č. 5a graf č. 5 *„Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obraceli se na Vás vojáci raději? (Čím si myslíte, že to je?)“*
- Příloha XVI. tabulka č. 6 a graf č. 6 *„S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“*
- Příloha XVII. tabulka č. 7 a graf č. 7 *„Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“*

Příloha XVIII. tabulka č. 8 a graf č. 8 *„Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“*

Příloha XIX. tabulka č. 9 a graf č. 9 *„Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání je to „ospravedlněno“?“*

Příloha I.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 1

První kaplan má patnáctiletou zkušenost se službou duchovního v armádě. Za tuto dobu se zúčastnil dvou misí v trvání 6 – 7 měsíců a jedné krátkodobé. Snažil se odpovídat svědomitě, přesto bylo znát, že byl rád, když náš rozhovor skončil. Toto jsem chápala, každému to nemusí být příjemné. Také jsem byla několikrát upozorněna, že je to již dlouho, co na misích byl a že toho již hodně zapomněl. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“

Kaplan: „Máme to v plánu, je to náš záměr, náš cíl, aby vždycky předtím, než ten kaplan vyjede s tou jednotkou do zahraničí, tak aby měli tyto etické semináře, stejně tak po návratu.“

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Mně se to podařilo. Že jsem předtím, než jsem vyjel do ..., tak jsme v Lulči měli, pro všechny ty vojáky, se kterými jsem odjížděl. Zhruba asi 400 vojáků se tu protočilo v rámci těch etických seminářů před misí. Co se týče ..., tak to nebylo ještě propracované. Bylo to dřív, takže to ještě nebylo. Ale v současnosti se snažíme, aby to bylo pravidelně a zakomponovalo se to do jasných pravidel. A aby se to stalo systémovou částí té přípravy těch, kteří vyjíždějí do těch zahraničních operací.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „To už si nepamatuju (smích). Samozřejmě jsme probírali všechny ty kritický momenty, který nás tam mohou potkat. Simulovali jsme různé situace. Zejména řekl bych ty, které mají dopad na psychiku člověka, protože ty fyzické simulace se cvičili v terénu. To bylo naší náplní jakožto vojenských kaplanů, ale upozorňovali jsme na různá úskalí, která můžou nastat při tom odloučení dlouhodobém. Protože ten ... byl šest a sedm měsíců a já sem se vracel v té poslední rotaci, takže jsem tam byl plných sedm měsíců. Pro někoho, kdo ještě nebyl tak dlouho mimo rodinu, to může být

komplikované a náročné. Kontakt byl telefonický a řízený po určitou dobu. Takže jsme vytvářeli různé modely jak tu situaci zvládnout.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Naše služba je originální duchovní. Jsme duchovní, nejsme psychologové. Nicméně samozřejmě, že součástí té naší služby je také psychologicky snad působit, nevím, jestli to není silný výraz, ale ta psychologie tam určitě je v tom. Ale to je až následek. Co je prvotní vždycky u každého vojáka vůči kaplanovi nebo psychologovi, je osobní důvěra. To je prostě to základní, podle kterého se prostě každý voják, bych řekl, rozhoduje. Vyjíma nějaké ortodoxní věřící, kteří vůbec neuvažují, že by šli k psychologovi a jdou přímo ke kaplanovi, ale to je zanedbatelné procento. Aby vůbec přišel člověk ke kaplanovi tak je osobní sympatie, osobní důvěra, taková ta lidská přirozená sympatie a to je to první pro ten kontakt s kaplanem. Oni, když přicházejí, tak to není, že by hned na poprvé chtěl zjevit nějakou svou slabost nebo něco, že nezvládají, ale naprosto přirozeně přicházejí na kafe, povykládat si o fotbale, o tom, co mají společného nějaké zájmy. A až po nějakym čase se z toho vojáka vyklube nějaká těžkost, něco co nezvládá, byť už jenom v tom to někomu říct, ani třeba nečekat nějaké řešení. Určitě je v tom taky kus psychologie, ale především z naší strany je to duchovní v tom, že se za toho vojáka taky modlíme. A taky mu to říkáme, a i když je nevěřící, tak je za to vděčný. A samozřejmě velice ostře vnímají to zpovědní tajemství. Oni pořádně nevědí, co to je, ale na to slyší. Proto je tam ta důvěra. Oni ty psychologové to maj těžký. Oni musej dokladovat, oni musí pořád nějaký analýzy odevzdávat. Naše mlčenlivost je nedotknutelná a já nejsem povinen, ani nesmím v nějakých diskrétních záležitostech nic říct. Navíc spoustu věcí okamžitě zapomínám.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Kaplan primárně nejedí na patroly. Kaplan sedí na základně. Služba kaplana je služba beze zbraně, i když tu zbraň u sebe má. Takže já sem byl na patrole, musel jsem být ozbrojený samozřejmě, ale není to často, je to spíš výjimka. Ale oni jezdí denně a mají nějaké řady. A může dojít k nějaké kolizi mezi tím, co mají nařízené a jejich svědomím. To je spíš výjimečně, že bych já osobně něco takového zažil. Že by

za mnou někdo přišel s tím, že jeli na patrole a teď tam u cesty seděly děti bez nohou, bez rukou a oni museli jet dál. Jsou to kolikrát nastrčený děti kvůli provokacím, aby se zastavilo a oni byli terčem palby. To je ale všeobecně známo a s tím se ten voják musí vyrovnat. Takže v té misi přicházejí za tím kaplanem spíš s tím, co se děje u nich v rodině. Takže spíš je tam problém s těma rodinama, partnerkama nebo děčkama. Bavili jsme se spíš tak nějak všeobecně, o tom co jsem říkal, ale že by někdo přišel s nějakým traumatem, tak to sem nezažil.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Dneska už si toho moc nepamatuju. Ale pamatuju si věc, která byla neetická v České republice, protože je tam (na misi) možný přístup na internet. A vím, že tam najednou byla zpráva, „Matka jednoho z vojáků, kteří jsou v současné době v ... na misi, spáchala sebevraždu skokem pod vlak“. A najednou zděšení, čí maminka skočila pod vlak. To ale nesouvisí s otázkou. Ale co si jako pamatuju takovou výraznou věc z toho. A nebylo to eticky fér spíše tady z té strany od těch novinářů. Ale že by byla nějaká reakce neadekvátní, já nevím. Třeba si za tři dni vzpomenu.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Snažíme se o to. Mně se to třeba nepovedlo.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nic takovýho jsem osobně nezažil. Jen mě zamrzelo, že když jsme vezli pomoc do jedné školy, tak jsme komunikovali s ředitelkou té školy. Odjeli jsme, a když se tam vraceli, já už sem se tam nevracel, a ta ředitelka byla bez hlavy. Říkali: „Byl tady Tálibán a zjistili, že ta ředitelka s vámi komunikuje“. Tak jsem si tehdy říkal, jestli to má nějaký smysl, jestli jsme jí tím nezabili, že jsme s ní vůbec komunikovali.“

Příloha II.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 2

Druhý dotazovaný má osmiletou zkušenost z duchovní služby. Byl na několika krátkodobých misích a na jedné v trvání 6 měsíců. Tento rozhovor byl nejdelší ze všech. Padre byl velice komunikativní a bylo znát, že je „ve svém živlu“. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“

Kaplan: „Tak obecně etické semináře pro vojáky, jsou jednou z priorit duchovní služby. Pastorační centrum bylo v podstatě vytvořeno jako místo kde by se většina těch etických seminářů měla odehrávat.“

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Svou vlastní přípravu jsem měl. Spíše než formou etického semináře, tak formou přednášky. Chtěl jsem je seznámit s etickými problémama, který během toho jejich nasazení mohou nastat. Další etické semináře probíhali v samotném“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Před tou misí je to jednak seznámení se sociokulturním prostředím, s náboženstvím, které se dá předpokládat, že se tam s ním setkají vojáci. Náplní těch etických seminářů je spíš uvědomění si obsahu té přísahy vojenské. Zvlášť tedy to vyvrcholení té přísahy, tedy že je člověk ochoten nasadit i svůj život pro potřeby vlasti. Tedy otázka zranění, vlastního úmrtí, usmrcení někoho dalšího. Standartní etické semináře probíhají formou zážitkové pedagogiky. A nejde o to, aby kaplan dal nějakou hotovou odpověď na nějaký etický problém. Ale spíš se snažíme přivést ty naše vojáky k tomu, aby nad těma věcmi přemejšleli.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Nějakou zpětnou vazbu člověk má už na tom místě nasazení, občas se k tomu dostane i potom po návratu. Samozřejmě je člověk ješitný a rád o sobě slyší ty

hezký věci, radši než ty nepříjemný. Obecně se to tedy asi tak traduje, že radši za kaplanem než za psychologem. Myslim si, že je to tak jako od člověka. Psycholog, který byl se mnou (na misi), tak musel sem si na něj zvykat, ne tak dlouho jako ostatní, ale nakonec sem zjistil, že to je výbornej člověk. A pokud bych já měl využít psychologických služeb, tak za nim samozřejmě pudu. Protože rozumí té vojenské profesi. Je sám vojákem dlouho. I když samozřejmě nemusí každému vyhovovat. Každý máme, my a psychologové, tu svou oblast působení. Někde se to možná protne, ale jako kaplani nemáme ambice, abychom vstupovali na jejich půdu. Kaplan se stará o duši. Kaplani sou k dispozici taky rodinným příslušníkům vojáků, dělá buddyho tomu kaplanovi, co je na misi.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „U nás to byli záležitosti zabránit vzniku ponorky plus ty záležitosti, co se odehrávalo doma. Třeba, že milá se hněvá, nebo už nečeká.“ (smích)

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Nic mě nenapadá. Zkušenost s tím nemám, protože to by mě napadlo hned. Spíš takový ty běžný věci.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Probíhají. Ta nabídka tady byla vždycky. Využívaná je asi poměrně hodně, zvlášť teda v poslední době. A poslední dva tři roky to maj, řekl bych, kaplani až v povinnosti. Ale je to na dobrovolnosti, nikoho nenutíme. A je to na tom kaplanovi, aby si to zorganizoval.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nevim, jestli mam tady takovou zkušenost.“

Příloha III.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 3

Další kaplan má sedmiletou zkušenost. Byl na dvou zahraničních misích. Rozhovor netrval dlouho, ale padre jej nijak neurychloval. Hodně přemýšlel nad položenými otázkami. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl? „

Kaplan: „Ne.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Myslím si, že se v mnoha ohledech práce kaplana a psychologa prolínají. Určitě se tam najde několik styčných bodů, na kterých se dá i docela plodně spolupracovat. Samozřejmě sou na psychologa kladeny na misi jiné požadavky než na kaplana. To souvisí přímo s výkonem té činnosti. Jako je testování, pozorování těch lidí. Ale většinou pokud tam sou spolu, tak dochází k nějaké spolupráci. Pokud je tam kaplan sám, tak může do jisté míry suplovat i práci psychologa, i když já zrovna nejsem ten typ, který by se rád míchal do těch specifických činností psychologů. A pokud mam pocit, že už je psycholog potřeba, tak ho radši zavolám. A ta druhá část otázky. Nedokážu plně odhadnout. Já sem byl ... teda a tam maj k těm psychologům takový odstup. Mají pocit, že je furt testují, nebo nějak prověřují. Stejně tak u těch ... padá vždycky otázka, jestli se donese něco k veliteli, nebo nedonese. Tak jim říkáme, že ne, že to je mezi náma. Ale říct, jestli se ty lidi obrací radši na nás nebo na psychology. To nevím, to si myslím, že je taky od osobnosti jednotlivých kaplanů nebo jednotlivých psychologů.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Já si myslím, že sou takové tři oblasti. Řekněme taková ta osobní rovina, kdy se chtěj vojáci bavit o tom, co doma asi prožívaj jejich blízcí. To se prolíná celou misí. Ti vojáci o tom nekomunikují jenom s kaplanem, ale komunikují o tom

i mezi sebou a se svými blízkými. Druhá oblast je napětí v té samotné jednotce, mezi jednotlivými pracovníky, nebo mezi mužstvem a velitelem. Pokud tam je, tak ten kaplan neustále poletuje mezi velitelem a těmi vojáky a snaží se, aby ty skupiny začaly zase kooperovat a aby se uklidnily. A ta třetí oblast asi nejsložitější, podle mě, to když vojáci začnou řešit smysluplnost nebo nesmyslnost té samotné mise.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „No v podstatě každý den přicházela pracovní „selhání“, selhání jednotlivců. Že jo ten člověk v té misi je pod tlakem těch věcí, o kterých jsem třeba hovořil a pak ten člověk „selže“ pod tlakem těch věcí, který tam na něj padají, a objevuje se to teda v různých aspektech služby toho vojáka. Asi nejčastěji sou to ty rodinné problémy a samozřejmě také vztahy v tom kolektivu na tom místě. Někaké neadekvátní reakce přicházejí právě proto, že jsou ti lidé pod tlakem.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Nebyli to organizované velké semináře, spíš to bylo... Ti ... mají svá specifika. Takže já sem poletoval mezi jednotlivýma skupinkama a mluvil s nima. Ale že by se dělal přímo pro ně nějaký seminář, to ne.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Ne.“

Příloha IV.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 4

Další kaplan má jedenáctiletou zkušenost se službou v armádě. Byl pouze na jedné misi. Padre byl komunikativní a snažil se odpovídat na položené otázky důsledně. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „V té době se ještě přímo semináře nedělaly. Navíc, protože sem vyjel s lidmi, které sem až na výjimky neznal před misí, tak to v podstatě nebylo možné. Ale každopádně měl sem povídání o náboženském pozadí ..., kde sem se snažil nějakým způsobem navodit atmosféru jakési úcty k těm, kteří sou jinačí. Takže aspoň touto formou. Ale seminář etický jako takový tam nebyl.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Vím to docela, že se většina obracela, nebo lidé se obraceli spíš na mě než na psychologa. Nevnímal bych to ani tak jako svojí zásluhu jako spíš to, že to byla jednotka, která velice dobře znala vojenského kaplana, svého vlastního, který v té době byl s vojáky v Takže sem tam měl jako kaplan dobře prošlapanou cestu. Navíc se mi podařilo během přípravy na misi navázat dobré vztahy a vybudovat jakousi důvěru, takže vim, že sem měl pozici jednodušší než psycholog. Nerad bych, aby to vyznělo proti psychologovi, protože osobně sem psychologa vnímal jako prima chlapa, kompetentního, který byl taky člověkem na svém místě. Ale vim, že tu pozici sem měl jednodušší. A myslím si, že to platí obecně, nebudu si hrát, že rozumím všemu. Někdy může být situace, kdy vnímám jako povinnost, tomu člověku doporučit psychologa. Na misi sem se s tím přímo nesetkal.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Bylo to několik okruhů. Na začátku mise sem měl několik rozhovorů ohledně jakéhosi problému doma před odjezdem. Myslím si, že to bylo dáno především

tím, že ženy často mluví o svých pocitech. Potom platí, co je asi zkušenost nás všech, že hodně se řeší situace doma. To znamená některé záležitosti, hlavně ty situace, kdy je doma nějaký problém a ten chlap to nemůže vyřešit. Kdy je z toho nervózní a v podstatě o tom nechce ani tak moc mluvit s kamarády, že by ho třeba vzali jako nějakou padavku. To bylo asi nejčastější téma. Dalším tématem, které se občas objevilo, tak byla ponorková nemoc, případně averze vůči někomu. Určitá napětí, která tam samozřejmě taky vznikají, když sou lidé spolu a nemají vlastně svůj osobní prostor. A objevily se taky otázky, a to bylo zajímavé, se smyslem toho co dělají. Samozřejmě tam taky byli lidé věřící, takže taky přicházeli s otázkama víry. A ke konci mise návrat domů. Těšení se a obavy.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „My sme tam neměli vysloveně nějakou krizovou událost. Ale dotklo se nás nepřímo nebo přímo i událost, která se v té době stala v Kdy kontingent přišel o jednoho vojáka a druhý byl těžce zraněn. Mnozí vojáci, protože to byla ... , tak ty lidi znali. Takže tohle byla věc, která na ně působila silně. A co můžu říct v týhle souvislosti, to sem si uvědomil taky, i tihleti mnohdy tvrdíci sou samozřejmě lidi a že jedna z věcí, která je dokázala docela strašlivě rozhodit byly samozřejmě komentáře na sociálních sítích. Takže sme kolikrát říkali těm klukům, vykašlete se na to. Prostě jo na těch sociálních sítích kolikrát čím méně toho ti lidé ví, tak tím více musí s prominutím vyblít.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Po misi vysloveně nebyla nějaká věc...jak říkám tenkrát ten systém ještě nebyl rozvinutý. Já se přiznám, že je to pro mě taková velká otázka, protože osobně na jedné straně vím, jak je špatné, když ty věci zůstanou v člověku. Na druhý straně mam pocit, že u spousty vojáků u nás je taková ta představa, co mě do čeho budou nutit. A samozřejmě potom, kdyby se šlo do něčeho jenom proto, aby to bylo formálně, tak nevím, jestli není někde víc škody než užitku. Čili měli sme pak po misi nějaký takový spíš neformální setkání.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nebylo to něco extrémního. Spíše postoje vůči místním, je to možná taková určitá obrana, určitá distance jo, ale skutečně můžu říct, nezažil sem to v nějaký extrémní podobě. U některých lidí je to druh obrany, že si nechtějí nechat přijít k tělu ten konflikt, kterej tam je. Protože pak to znamená jakýsi zatížení.“

Příloha V.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 5

Tento kaplan má pětiletou zkušenost a byl na jedné misi. Rozhovor patřil k nejkratším. Sám mi sdělil, že mu takové situace nejsou příliš příjemné. U jedné otázky se rozhodl neodpovídat. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Ano.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Tak to je asi to nejdůležitější, co musíme, to znamená smrt zabití. Ale to téma se pojímá jako širší. Smrt zabití ne jenom moje vlastní, ale i jako kamaráda, popřípadě zahrnul sem tam ještě nějaký nešťastný události doma. Kdy vlastně může dojít ke smrti blízkých přátel a taky rodiny. Manžela, manželky, dětí popřípadě rodičů, sourozenců. Ale nejen samotná smrt, ale i těžká nemoc, zranění. Ale to zase nejen moje vlastní, ale i kamaráda a rodiny doma. A to smrt zabití samozřejmě i to, který působím já jako voják. Což je pro vojáka v podstatě práce. Tak jak se s tím prostě vyrovnat, protože smrt nebo někoho zabít je něco nepřírodního pro člověka.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Této otázce se vyhnu. Otázka je, jestli je přítomen i kaplan i psycholog. Jestli dojíždí, nedojíždí na daný místo.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Spíš by řekl všeobecně, co se tam řešilo, než s tím co se na mě obraceli. Všeobecně se tam opravdu řeší jednak rodinná situace doma. Co se odehrává, co se může stát. Mimo to tam prostě probíhá neustálé řešení problémů tam samozřejmě, ale jak služebních tak vztahových. Na konci mise za mnou jeden voják přišel a povídá

mi: „Padre ty vole, my sme tady byli prostě úplně na hovno“. Říkám: „Byli, ale musíš se s tím nějak srovnat“.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Jasně jo. Jak říkám, to je prostě tím jak ty lidi po těch čtyřech pěti měsících si opravdu lezli na nervy. Takže za prkotinu tam byli přestřelky slovní, ale je to pochopitelný, protože to se střádalo. Ale zase můžu to vidět jako neadekvátní reakce, ten člověk si jakoby uleví a je zase klid.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Dělal sem etickej seminář po návratu a i na misi sem dělal. Co se týče etickýho semináře, tak ten sem dělal jeden. Ale já sem to dělal čistě na téma vztahy. Nejen mezi sebou, ale i vztah k domovu. Ale to není jako... etický seminář není o tom, že si někam stoupnu a začnu vykládat. V žádnym případě žádná přednáška, to by nikoho zaprví nebavilo a zadruhý by to nemělo žádněj efekt. Takže se to musí dělat i zábavnější formou, přijatelnější pro ně.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Je rozdíl civilního a vojenskýho pohledu. Ale v podstatě ne.“

Příloha VI.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 6

Tento kaplan má zkušenost osm let a zúčastnil se dvou misí. Rozhovor byl jeden z nejdelších. Padre hodně přemýšlel a bylo vidět, že se snaží si vzpomenout na cokoli, co by mohlo souviset s položenými otázkami. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „V případě té první mise ano. Tam si to akorát netroufám nazvat seminářem, protože to byla spíš taková série přednášek, která začínala islámem a i přes nějaké ty etické otázky jsme se dostali k té přípravě na tu misi, kde padali otázky různé. Byli asi tři takové kratší přednášky, takže nebyl to klasický etický seminář, tak jak si tady představujeme, že by to asi mělo být. V průběhu mise, zase nebyl to klasický etický seminář, zase to byly určité přednášky, kde do toho vstupoval psycholog, kaplan plus ještě nějakí další lidi, takže se tam prolínaly ty věci. V průběhu mise sme tam měli další přednášky o islámu, protože sme se nacházeli v islámské zemi. Co se týče té mé druhé mise, ta byla specifická. To není kontingent, který někam vyjíždí, to je Tam je to složeno z útvarů z celé republiky. Takže před misí ani po misi sme vlastně žádné takové společné setkání neměli. A v průběhu mise zase nějaké odborné přípravy, kde tam kaplan vstupoval. Zase s islámem, což byl požadavek, abych přednášel o islámu. To je tedy náš úkol, abych je seznámil se základními věcmi týkající se islámu a samozřejmě v návaznosti na tu konkrétní misi vlastně konkrétní realie. To znamená, že sem si k tomu naštudoval, dalo by se říct, že sem si aspoň částečně nastudoval historii, která je velmi zajímavá a složitá. Ale snažili sme se, i s psychologem sme docela spolupracovali. I on vstoupil s nějakou tou svou troškou do mlýna, co se týká nějakých vztahů. Ono se to tak nějak překrývá, protože my ty naše přednášky máme připravené tak, abychom byli vlastně vojákům, třeba v průběhu mise, říct jaké sou problémy na začátku mise, v průběhu mise a před koncem mise.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Já sem na obou misích měl jednoho a tohotéž psychologa, takže už sem ho znal. Osobnostně sme si tak úplně nesedli. Dařilo se nám jakžtakž spolupracovat. Když sem se bavil s vojákama, tak mi řekli, možná proto, že se zrovna bavili s kaplanem, že by šli radši za kaplanem než za psychologem. Protože v té době byli ještě psychologové součástí jednotek. Jo občas mi tohleto lidi říkají, ale můžu mít pocit, že to je právě proto, že se v tu chvíli baví se mnou. Pravdou je, že ti vojskový psychologové, kteří také vyjíždí do těch misí, tak tam mají tu nevděčnou úlohu, že občas nechávali vyplňovat nějaké ty dotazníky. A ty lidi měli pocit, že je někdo testuje a nevěděli, k čemu všemu ty výsledky vlastně poslouží. Takže možná proto ty psychology takhle vnímají. Ale třeba ti, které znám, třeba ze ..., výborný kluk kamarád, vyjížděl na patroly. A neměl sem pocit, že by za nim chodili lidi méně než třeba za mnou. Každý si našel prostě toho, kdo mu víc sednul. Ale nelezeme mi si do zelí, občas se to asi i prolíná.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Úplně nejčastěji, ale to sem já sám aktivně vyhledával, že sem chodil za vojákama a snažil sem se s nima bavit. Třeba sem šel s nima na patroly v ... a normálně sme se bavili. O životě, o věcech, o té misi, co doma. Chápal sem sám sebe jako ten, kdo je placený za to, aby těm vojákům naslouchal. Byli tam samozřejmě věřící vojáci, kteří se mnou řešili jakoby úplně jiné problémy, protože mě vnímali jako faráře nebo duchovního. Takže se mnou řešili třeba osobní věci. Úmrtí v rodině, měl sem případ, že maminka jednoho vojáka umřela. Dostali sme ho na pohřeb do republiky a já a psycholog sme mu dali doporučení, aby se mohl vrátit. A myslím si, že to bylo dobře, že se vrátil a dokázal se zařadit zpátky.“

Já: „Řešili otázky smysluplnosti mise?“

Kaplan: „Ano. Na misi v ... to tak velký problém nebyl, protože to je tak zvaná ta „peace keeping mission“, mise na udržení míru. V ... je to horší. Mým úkolem není to hodnotit, já na to mam taky nějaký názor, ale když sem viděl, co tam vyráběli Američani a co sem slyšel, že tam Američani dělají. Tak bez nějaké místní znalosti tam něco postaví a myslí si, jak neudělali dobře. V tomhle sou Češi trošku asi dál. Jednak, že to byl asi menší kontingent a dokázali s těma lidma komunikovat, když tam stavěli

nějakou tu školu, zaangažovali místní firmy, odsouhlasil to stařešina s tou radou. Žel zrovna ta škola byla taky potom vypálena, takže když ti vojáci potom vidí, že...ale to mam zprostředkovaně, když vidí, že prostě ta práce jako přijde vniveč, tak si kladou otázku, prostě proč to vůbec děláme. Vyjíždí na patrolu, mají úkol chránit, což je smysluplný cíl chránit ty ostatní.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Osobně sem se nesetkal s nějakou přehnaně neadekvátní reakcí ať už na cokoliv. To, co sme většinou řešili a co sme, řekněme, považovali za neadekvátní, tak byly nějaké interpersonální vztahy a konflikty, což samozřejmě při tom dlouhém pobytu na misi. Daleko víc neadekvátních reakcí sem zažil u ženských příslušnic kontingentu. Prostě ženský se nedokázaly srovnat a musel to řešit velitel kontingentu. Čimž neříkám, že by byli chlapi extra lepší.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Po misi sme žádný etický seminář ani nic podobného neměli. Částečně to bylo proto, že sem vyjížděl s vojáky z ... a já sem v té době sloužil v ..., takže trošku to bylo problém jak se potkat. A v té době to ještě nebylo jako běžné. A ze strany toho kontingentu a velitele nevzešel požadavek.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nesetkal sem se s takovou situací.“

Příloha VII.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 7

Další kaplan má také osmiletou a byl na dvou misích. Hned na začátku se padre vyjádřil, že by rád celý rozhovor stihl rychleji. Určitě to nemělo vliv na kvalitu odpovědí. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Tak v rámci té přípravy standardně je vždycky vyblokováno nějaké penzum hodin pro kaplanův vstup. Já sem samozřejmě měl v rámci té přípravy, která čítala asi tři teoretické setkání, vstupy dva. Byla to hodinka a půl nebo dvě vyučovací hodiny. S tím, že sem se spíš zaměřil teda na náboženské otázky islámu a popis kulturního prostředí, jak to tam probíhá. S takovými těmi praktickými návody, jak se tam má člověk k těm místním chovat, na co si má dát pozor. A zároveň, i když se to týkalo především kultury, historie a náboženství, tak sem se snažil do toho zakomponovat samozřejmě nějaký téma, který souviselo třeba s otázkou umírání případně smrti a rizika tady téhle věci. Zároveň třeba klasický etický seminář, to někteří kaplani u bojových jednotek dělají a snaží se to zaměřit právě na ty otázky smrti, umírání, rodinné vztahy, něco na co by si měli ty vojáci dát pozor ve vztahu třeba ke svým blízkým. Tak něco takovýho sem nedělal. Ne každý má prostor. U mě byla tak specifická situace, že já sem byl sice dvakrát po sobě, ale bylo to To znamená, že v rámci té přípravy sem si musel ten svůj part tak nějak vybojovat a to co třeba de u bojové jednotky, když jede třeba celej prapor a probíhá to prostě nějak jednotně a ty vojáci sou na jednom místě, protože sou ze stejného útvaru, ze stejného města. Tak tohle já sem si vlastně v Lulči dovolit nemoh.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Tak víte, jak to je z pozice té otázky. Já prostě nemůžu odpovědět za všechny. Samozřejmě ten, kdo za mnou přišel, tak mi to někdy řekl. Že sem pro něj prostě důvěryhodnější osoba než psycholog. Samozřejmě, že zas za mnou nechodili všichni. To je jedna věc. Druhá věc taky si myslím, že je trošku milná představa,

že každé druhé v rámci jednotky, co vyjíždí, má nějaký problém a navštíví teda buď kaplana, nebo psychologa. To bysme na tom jako armáda byli hodně špatně. To, že si přijde někdo nezávazně popovídat, prostě nechápu tak, že mě vyhledává jako klient, který potřebuje kaplana nebo psychologa. Ale ti, co za mnou přišli, tak mi v některých případech řekli, že pro ně sem prostě důvěryhodnější osobnost. Zároveň si skutečně myslím, že to je taky individuální taky podle toho jak ten psycholog nebo kaplan těm dotyčným sedne. Možná bych se rád vyhnul tomu klišé, jak se říká, že ti kaplani sou přijatelnější pro ty vojáky, díky té možnosti toho zpovědního tajemství. Možná bych se tomu rád vyhnul, ale možná to tak je. Nevím, nejsem prostě schopen tohleto posoudit.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Tak samozřejmě rodinný problémy nejrůznějšího druhu. V několika případech se tam prostě zhroutily vztahy a manželství. A byly třeba nějaký úmrtí v rodině, ne teda přímých příbuzných, na ty lidi to dolehlo. A potom kupodivu připadal sem si tam v tý misi víc jako kněz, než když sem tady v republice. Sloužil sem tam bohoslužby, na který chodilo docela dost lidí a řešily se tam normálně náboženský duchovní otázky. S tím, že já sem měl smůlu, ale zároveň příležitost k načerpání zkušeností, když sem vycestoval ..., tak tam vlastně byli dva mrtví. Já sem přijel a vlastně druhý den najel ... na ten nástražnej systém. Takže taková ta organizace toho pietního aktu u letadla. To šlo všechno za mnou. Byl to pocit takovej křest ohněm. Že sem se ani nerozkoukal a už sem řešil tuhle záležitost, pak tam byl další incident. A já sem byl do toho ... vlastně poslanej na nějakej čas, protože se jeden z těch týmů začal hroutit. To znamená, tam to byla celá řada otázek, seděl sem prostě s tím týmem každé večer a probírali sme kde co. Spíš to asi posloužilo jako takovej hromosvod těch jejich emocí a zároveň se tam samozřejmě dotkli třeba toho smyslu vůbec jako té jejich přítomnosti. Takže otázky života a smrti.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Vzpomněl sem si na neadekvátní reakci velení. Tam v tom ... to bylo tak, že ... byl taky cílem toho útoku, když jeli z toho ... do A najeli na to ID, vybuchlo to a on to přežil s nějakým otřesem mozku. A velení a opratí se tam chopil

štáb. Tam byl jeden nejmenovaný, který měl velmi špatný vztahy se všema. To byl člověk, kterej tam prostě seděl na tej operačce a s těma lidma nevyjížděl ven a nějak nebyl schopen se naladit na atmosféru v tý jednotce. A když se tohle stalo, tak pojal takovou teoretickou myšlenku a vydal takový knížecí pokyn, že ten tým, do kterýho ten ... patřil, že má prostě začít vařit jídlo pro ty ostatní, aby přišli na jiný myšlenky a rozehnat ty chmury prací. A ještě to podal, co se týče formy, takovým nevhodným, neadekvátním způsobem.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Sešli sme se pouze neformálně.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „S ničím sem se nasetkal.“

Příloha VIII.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 8

Další kaplan má pětiletou zkušenost. Zúčastnil se jedné zahraniční mise. Rozhovor patřil těm kratším, bylo z důvodu nedostatku času. Jistě to ale nemělo vliv na kvalitu rozhovoru. Padre byl sdílný a nebylo znát, že by mu náš rozhovor byl nepříjemný. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Jo, dělal sem.“

Já: „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Kaplan: „Měli sme téma „můžeš působit smrt, přijmout smrt, nebo můžeš působit zranění“. Potom to druhý téma bylo „život v odloučení“, čili bylo to trošku o misi, jak to funguje taková praktická informace, jak by to mělo fungovat. Další téma si nepamatuju. Jo, ještě návrat. Téma návratu do běžného života. To se objevilo v povídání i přímo na misi.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Já vidim velkej rozdíl práce v misi a práce v útvaru. V útvaru je to příprava, tam mam prostě jiný zaměření a v misi je to něco, co je daleko víc jako praktická podpora. A v misi je to moje téma služba přítomnosti, tak my to kaplani říkáme. Být s lidma, podporovat je, bejt ten kdo jim dokáže naslouchat, jakoby podat pomocnou ruku. Myslím tím spíš oporu a ne jako pomoc, že bysme byli chodící milosrdenství. Čili jako pro mě jako ta práce na misi je služba přítomnosti. Moje zkušenost je taková, že sem byl v misi s psychologem, kterej byl velmi dobrej, kterej byl komunikativní, bezproblémovej, rád byl s lidma. A měl svojí praxi jako ve smyslu terapeutickou. Takže byl schopnej nabízet a nabízel a lidi to využívali i vlastně to, že jim poskytoval jako psychologickou terapii. A ale musím říct, že i se mnou lidi rádi mluvili taky a zmiňovali „ty si důvěrník“. Oni jako pracovali s tím, že psycholog přece jenom není vyňatej z toho, že by měl jakoby hlásit věci, nebo řešit věci, který vidí

jako problémový. Nespavost, frustrace lidí, nasrání jo a takový kdy už vidí, že ta mez už někde ohrožuje jednotku. Já s tímhletem nepracuju dál. Protože ta naše dohoda je, že to je jenom osobní rozhovor a jestliže bych s tím měl pracovat, musíme se na tom domluvit, jako s tím člověkem, jestli s tím chce pomoci, nebo třeba pracovat dál. Ale jako já nemam, já sem šlechtěnej jako důvěrník. A tohle lidi rádi využívali. Pro mě třeba konkrétní pomoc bylo, že sem si sedl s lidma B-hat, otevřeli sme si nealkoholický pivo prostě nějakej nealkoholický nápoj a zanávali sme na velitele. Bylo to často o negativních emocích a tak a já sem moh říkat „jo máš pravdu“ nebo „nemáš pravdu“, ale „slyším tě“, „je to možný“ a tak a vůbec nebylo potřeba to jako řešit věcně.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „Nutno říct, že já sem tam vyjížděl jako novej kaplan v armádě, neměl sem zkušenost s řízením v armádě ani s prací kaplana. Měl sem krátkou třičtvrtě roku zkušenost v armádě, takže dneska bych to měl jinak. Dneska bych si udělal jinej trošku rámeček toho postavení v jednotce, domluvu, dohovor s velitelem. Ta moje to co nejvíc sem tam řešil jako moje práce, bylo bejt mezi lidma, povídat si s nima, dělat jim tudle podporu. Druhá pro mě byla pravidelná modlitba za jednotku, vyprošování požehnání a pro mě jako katolickýho kněze nejvíc formou bohoslužby, což sem byl domluvenej s velitelem. Jednoznačná moje práce. No a další potom oblast, kterou sem měl bylo organizování knihovny, čili organizování nebo nabídka volnočasovýho trávení volnýho času pro jednotku. I když to bylo jako pučování knih, DVD a v rámci toho byla v tý knihovně taky ta možnost navázání kontaktu. Čili já bych řek, že to bylo jako držení rezidence.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Ne, nezažil, všechny reakce byly jako z mého pohledu přiměřený. I když někdy zveličování, někdy jako přílišná hysterie, nasranost, jakoby přednasranost bych řekl. Někdy velký nadávání na velitele, nebo velitel, kterej říkal „Američani sou blbý“, ale to bylo prostě reakce na stres, na dlouhý odloučení, na frustraci.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Setkání s jednotkou sme neměli a bylo to z toho důvodu, že já sem vyjížděl se svojí jednotkou do mise. Já sem ty lidi viděl denodenně dál, takže sme to probírali ty věci z mise tematicky a tak. Já viděl, že není potřeba, nebo prostě sem neudělal setkání a to setkání by možná mělo význam pro ty přidělený prvky.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Asi jedno z největších překvapení pro mě byla moje situace, kdy sem byl na věži za kulometem. Prostě sem dělal jako ochranu tý jednotky. A to bylo ke konci tý mise a měl sem jako vnitřně obrovskou jako očekávání, že bude nějaký útok a že budu moct střílet do lidí. Do ... teda. A pro mě třeba tohle bylo překvapující, jako žít s takovým tím, jako že vlastně se těším na to, jako že prostě přijde nějaký boj. Nicméně to považuju za normální. Považuju to za adekvátní. Ale jenom to pro mě třeba bylo eticky překvapivý. Dál pro mě třeba eticky překvapivý bylo, že se na tý misi úplně normálně veřejně mluvilo o používání pornografie. Což si myslím, že běžný je, ale tady o tom nemluví. Tam to bylo daleko otevřenější. Jednou sem zažil situaci, kdy prostě pod naší jednotkou vybuchlo ID. Ty lidi přišli s tím, že měli odražený paty a byl to velkej výbuch, nicméně přežili. A dotaz jednoho z funkcionářů byl neadekvátní. Většina lidí se ptala: „Sou chlapi v pořádku“? A on se ptal: „Máme v pořádku techniku“? Vůbec se nezajímal o lidi.“

Příloha IX.

Přepis rozhovoru s kaplanem č. 9

Tento kaplan má čtyřletou zkušenost a prošel jednou zahraniční misí. Tento rozhovor byl nejrychlejší. Jak mi padre sdělil, rád šetří slovem. Po krátkém představení jsme se dostali k otázkám k mé bakalářské práci.

Já: „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?“

Kaplan: „Ono je to trošku náročnější, co se týká přípravy seminářů před výjezdem. To co by asi měli kluci absolvovat, je seminář vyloženě o smrti, umírání, setkání jakoby s tím rozměrem konečnosti lidského života. Ale vojáci jsou hodně pověřiví a myslí si, že když ten seminář absolvují, tak že se jim jo právě něco stane. Několikrát sem se s tím setkal, prostě neříkej nám to, padre, my to nechceme slyšet, ty to tím přivoláš. A pravdou je, že tentokrát sem ten seminář neudělal já, ale udělal jej psycholog, který přijel, takže sem byl z obliga. Takže sem ho neudělal, odjeli sme na misi a vlastně na tý misi nám zemřelo několik našich vojáků. Takže ta moje práce nebyla přímo jako v tom semináři. Ale samozřejmě s klukama sem mluvil před misí o možnosti toho, že se nemusí vrátit, že se může něco stát. Takže to téma se rozebíralo, nemaj ho rádi. Nechcou o něm mluvit.“

Já: „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracují se na Vás vojáci raději?“

Kaplan: „Tím, že je ten systém v tý misi nastaven tak, že na jednom místě je psycholog na druhém kaplan, tak mnohdy ti kluci nemaj až tak velký výběr, i když třeba sme se střídali, že jo. Jednou přiletěl on, jednou sem přiletěl já. A záleží na osobním vztahu s tím člověkem. Pokud znaj toho psychologa lépe než toho kaplana, pudou za psychologem, pokud kaplana lépe než psychologa, pudou za kaplanem. Je to v armádě o vztazích, o vazbách, o důvěře, o tom co ten člověk s nima projde. Nicméně pořád ještě mají v sobě kluci to, že psycholog je ten, kdo je zkoumá, kdo na ně dělá hodnocení a kaplan je ten, kdo to dělat nemusí. Takže s mnohými problémy dou za náma. Nečekaj třeba odbornou odpověď, ale stačí to vyslechnutí.“

Já: „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Kaplan: „To byli asi vesměs rodinné problémy. To, co zůstalo doma, co bylo nevyřešené, jak to doma prožívali, protože oni sou pryč od rodiny. Že se doma něco děje, co nejsou schopni ovlivnit. Takže hlavně vztahy, mezilidské vztahy. Vůči manželkám, partnerkám, manželům, partnerům. To bylo asi to základní téma.“

Já: „Přicházely otázky o smysluplnosti.“

Kaplan: „Ani ne tak o smysluplnosti mise. Spíš o smysluplnosti poslouchání příkazů nadřazených třeba ze strany spojeneckých armád. Ale proč sou na misi, oni věděli. Jim stačilo, že sou v armádě, že sou to vojáci a že plní úkol, pro který je poslala Česká republika. A že oni nacházejí smysl v samotném plnění toho rozkazu a neřeší to, jestli jejich působení má smysl, protože nejsou schopni ze svého hlediska nikdy pochopit, pojmout jakoby smysl a cíl. Nicméně vysvětluje se jim, proč se tam jede, co je cílem.“

Já: „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Kaplan: „Těžko říct, jestli mě něco zarazilo, v mém povolání pracuju hodně s lidma. Ale díky té události, která se stala, smrti těch vojáků. Tak se vlastně rozdělil i ten tábor těch našich kolegů, někteří měli nepřiměřenou reakci, co se týkalo zloby, hněvu, úzkosti. Někteří měli chuť jít ven a vyřídít si to s těma hajzlama, že jo, ty který zabili ty kamarády. Takže tam se potom musela uklidňovat ta nálada. Taky tam byl třeba problém po etické stránce ve smyslu posledního rozloučení, že někteří se nechtěli rozloučit, nechtěli přijmout ten fakt tý smrti. Někteří třeba nechtěli absolvovat to setkání v rámci jakéhosi posledního rozloučení v kapli. Měli problém s tím, že když umřeli, tak pán Bůh s tím nemá nic společného, že je v tom nechal. Takže spíš takový konflikty, kdo za to může a zloba, hněv a tyhle ty přirozený lidský věci.“

Já: „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Kaplan: „Chtěli sme udělat právě v Lulči jakoby setkání po misní, ale tím, že sme byli hodně namíchaní a díky tomu, co se stalo a naštvanost na velení toho našeho kontingentu, tak se to nepodařilo uskutečnit. Nechtěli se setkat mezi sebou.“

Já: „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Kaplan: „Nevim, jestli to bude odpověď na tu otázku. To, co pro mě bylo někdy těžké jakoby ustát rozhodnutí velení vůči podřízeným, kdy já bych asi jako lidsky reagoval jinak, jako člověk. Hledal bych asi jiný řešení a někdy se to řešilo jakoby tou poslušností vůči nařízení, vůči příkazu, kde ti kluci byli před něco postaveni a museli to akceptovat, i když s tím nějak nesouhlasili. A pro mě byl problém v tom jakoby ustát loajálnost. A umět před vojákama obhájit velení a před velením obhájit ty vojáky. Něco jiného by bylo taky v republice a něco jiného je tam, kde není čas na nějaká zvláštní rozhodnutí a řešení a vykecávání.“

Příloha X.

Zodpovězené otázky kaplana č. 10

V tomto případě jsem přistoupila na zaslání otázek dotazovanému kaplanovi e-mailem. Bylo to především velkým časovým vytížením. Dotazovaný kaplan má třináctileté zkušenosti a byl na třech misích v trvání 6 měsíců a na několika krátkodobých.

Otázka: Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi? (Připravoval jste Vy nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjížděl?)

Odpověď: Ano zajišťoval jsem seminář před misí zaměřený zvláště na témata smrti a zabití a odloučení od rodiny. V misi potom více na téma spolupráce a bezpečného návratu k rodině.

Otázka: Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději? (Čím si myslíte, že to je?)

Odpověď: Může se to zdát podobné. Pro mne jako osobu vojáky doprovázející a podporující ve všech aspektech jejich života je nesmírně důležitá schopnost být důvěryhodný. Od tohoto a od konkrétní osobní zkušenosti jejich kolegů s kaplanem se potom odvíjí četnost „obracení se“.

Otázka: S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? (V souvislosti s jejich působením a prožíváním mise.)

Odpověď: Velmi časté jsou vztahové věci, ať již osobní či pracovní, neboť v zahraniční operaci voják prožívá vše intenzivněji. Potom to jistě také byly témata nakládání s emocemi (obavy, hněv) a odvedení kvalitní služby jim navzdory. V neposlední řadě to byla touha zorientovat se v situaci konfliktu v daném čase a na daném místě.

Otázka: Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?

Odpověď: Překvapivá pro mne byla schopnost adaptovat se na permanentní ohrožení života a jistě také síla fatalismu a pověrečnosti vojáků.

Otázka: Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?

Odpověď: Po návratu z mise, v poslední době s větším důrazem na systémovost, nabízíme vojákům setkání v našem pastoračním centru. Tato setkání po misi jsou často omezena faktem rozličných destinací spojených s prací a bydlením jednotlivých účastníků zahraniční operace. Častější jsou na toto téma tedy osobní rozhovory.

Otázka: Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání je to „ospravedlněno“?

Odpověď: Na tuto otázku nedokážu takto odpovědět. Možná by to mohla být určitá „tvrdość“ vojáků vyvolaná nutností v situacích válečného konfliktu, kdy se mezi sebou poměřují ztráty zdraví a životů vojáků a civilistů. Snad tak častá nutnost volby mezi větším a menším zlem, přičemž i to menší zlo je velkou lidskou tragédií.

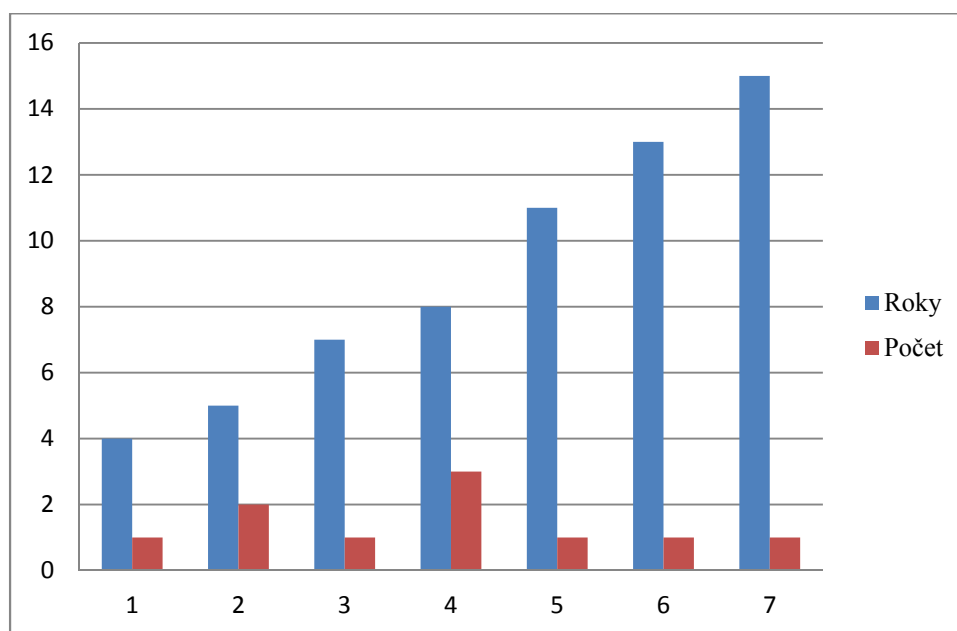
Příloha XI.

Tabulka č. 1 „Délka služby v duchovní službě.“

Délka služby v duchovní službě	
Roky	Počet
4	1
5	2
7	1
8	3
11	1
13	1
15	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 1 „Délka služby v duchovní službě.“

Zdroj: Vlastní výzkum

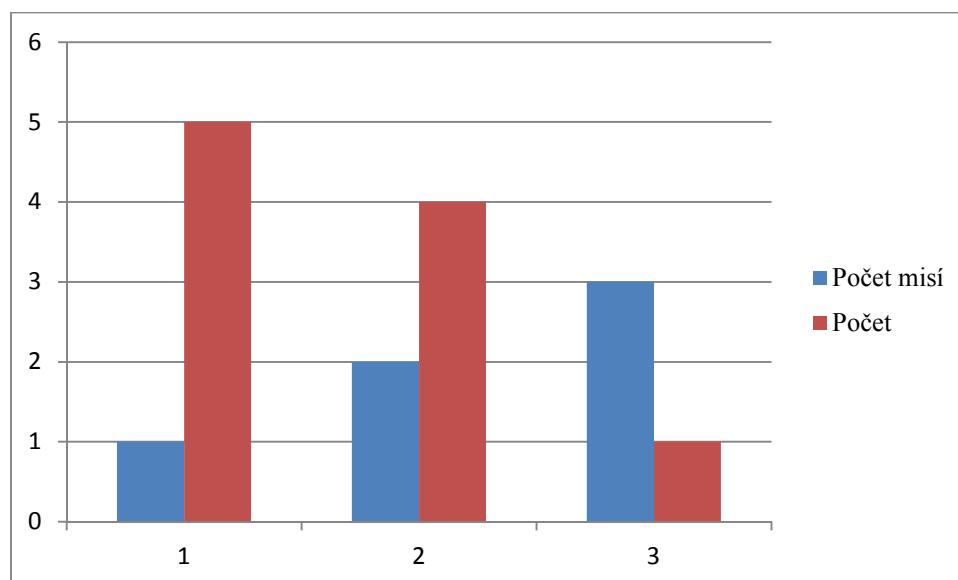
Příloha XII.

Tabulka č. 2 „Počet absolvovaných zahraničních misí.“

Počet absolvovaných zahraničních misí	
Počet misí	Počet
1	5
2	4
3	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 2 „Počet absolvovaných zahraničních misí.“

Zdroj: Vlastní výzkum

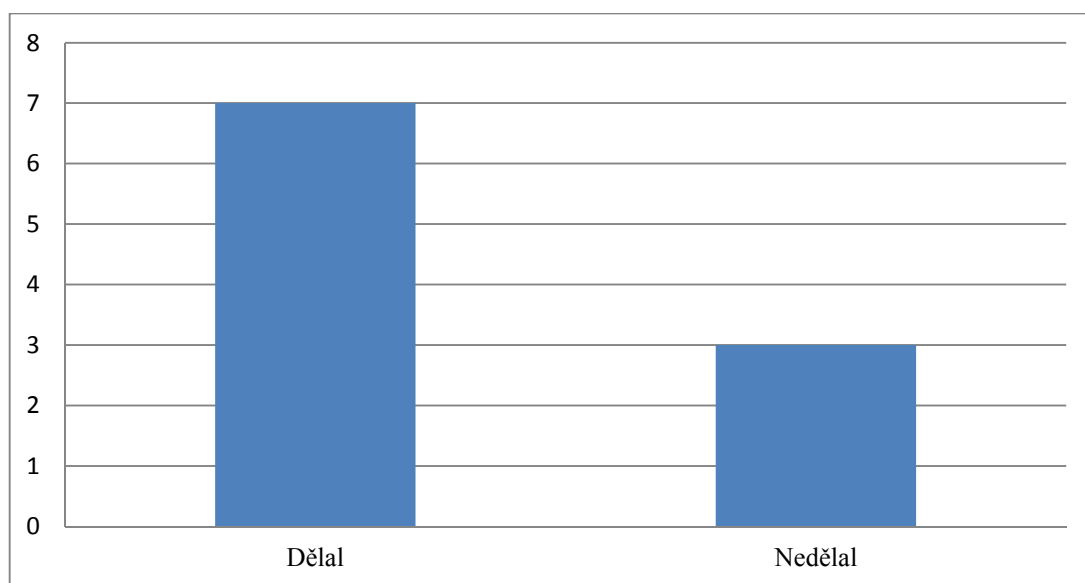
Příloha XIII.

Tabulka č. 3 „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“, „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjžděl?“

Probíhají etické semináře před odjezdem?	
Dělal	Nedělal
7	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 3 „Probíhají nějaké etické semináře pro vojáky před odjezdem na misi?“, „Připravoval jste Vy sám nějaký seminář pro vojáky, se kterými jste vyjžděl?“

Zdroj: Vlastní výzkum

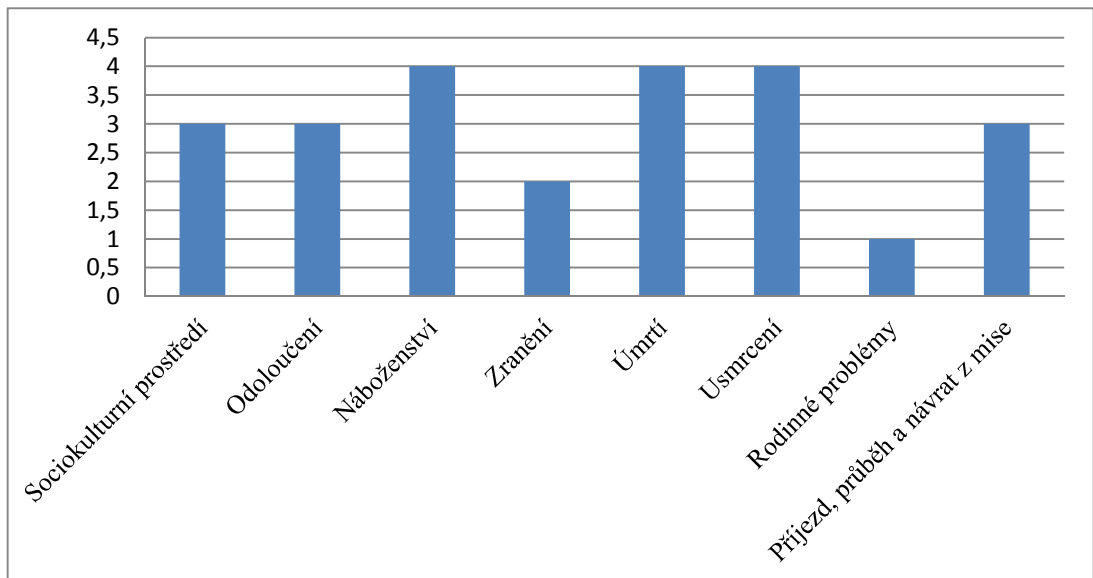
Příloha XIV.

Tabulka č. 4 „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Co je obsahem etických seminářů	
Sociokulturní prostředí	3
Odloučení	3
Náboženství	4
Zranění	2
Úmrtí	4
Usmrcení	4
Rodinné problémy	1
Příjezd, průběh a návrat z mise	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 4 „Co bylo obsahem těch seminářů?“

Zdroj: Vlastní výzkum

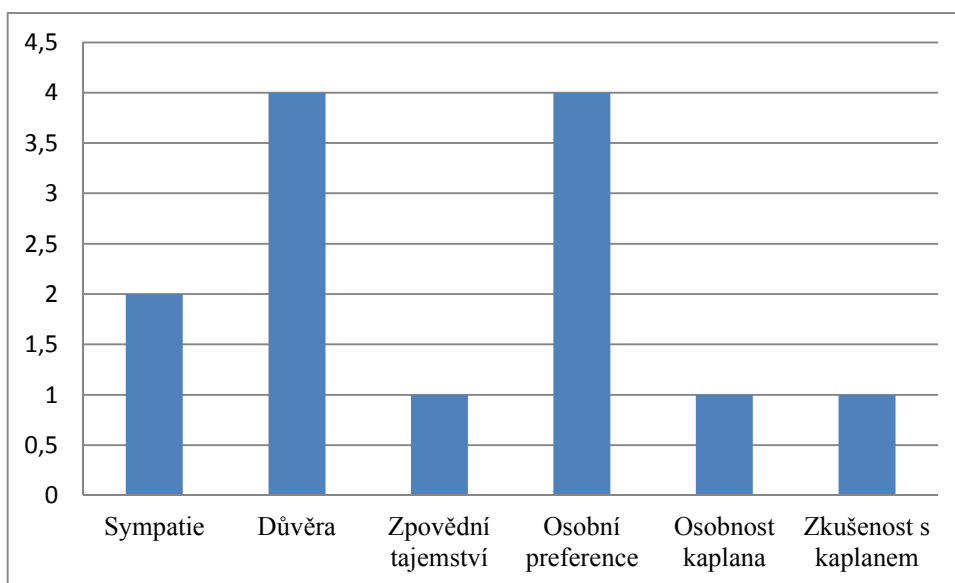
Příloha XV.

Tabulka č. 5 „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Důvody pro preferenci kaplana	
Sympatie	2
Důvěra	4
Zpovědní tajemství	1
Osobní preference	4
Osobnost kaplana	1
Zkušenost s kaplanem	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 5 „Funkce vojenského kaplana je určitým způsobem podobná psychologovi. Obracejí se na Vás vojáci raději?“

Zdroj: Vlastní výzkum

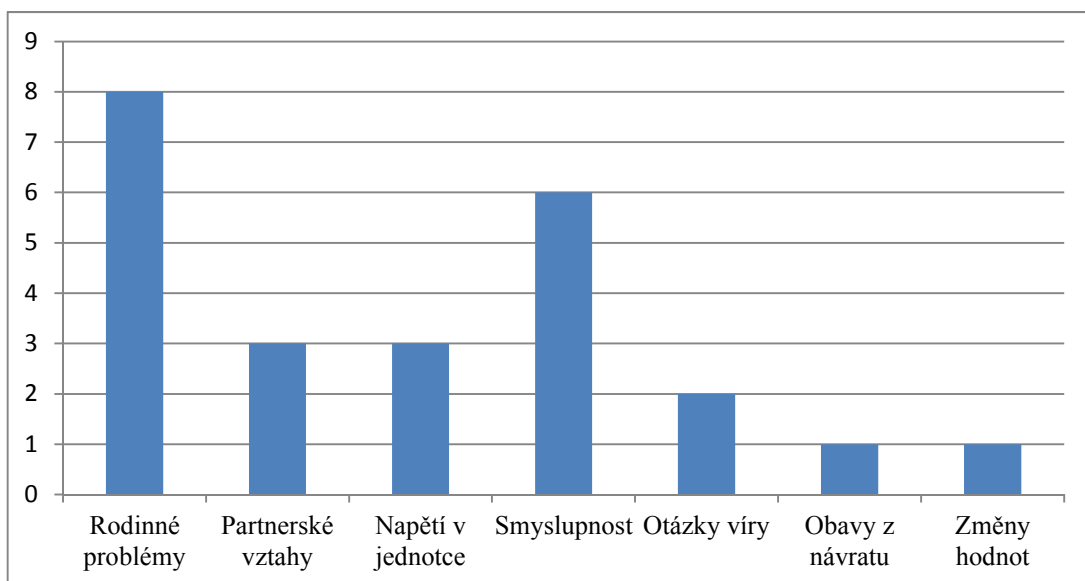
Příloha XVI.

Tabulka č. 6 „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Co vojáci na misi řeší	
Rodinné problémy	8
Partnerské vztahy	3
Napětí v jednotce	3
Smysluplnost	6
Otázky víry	2
Obavy z návratu	1
Změny hodnot	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 6 „S čím se na Vás vojáci obraceli nejčastěji? Spíše v souvislosti s tím, co zažívají v průběhu té mise.“

Zdroj: Vlastní výzkum

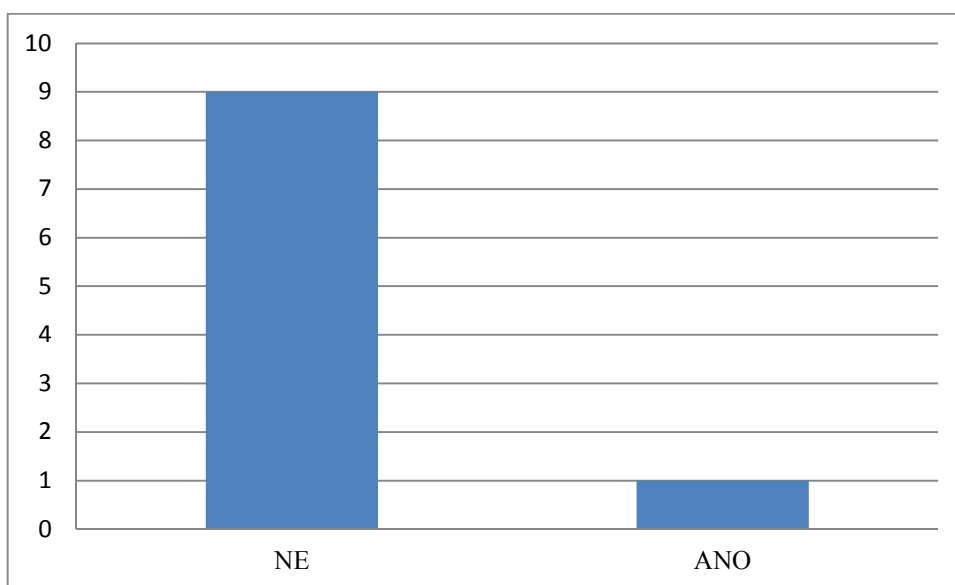
Příloha XVII.

Tabulka č. 7 „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Neadekvátní (neetické) reakce	
NE	ANO
9	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 7 „Zažil jste na misi u vojáků nějaké reakce, které Vás v dané situaci zarazily?“

Zdroj: Vlastní výzkum

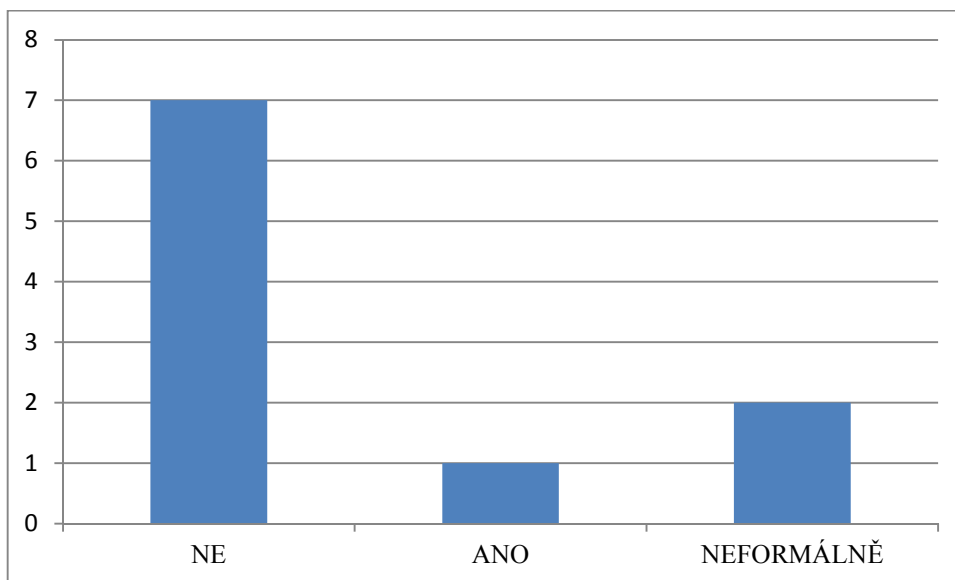
Příloha XVIII.

Tabulka č. 8 „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Probíhají semináře po návratu z mise?		
NE	ANO	NEFORMÁLNĚ
7	1	2

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 8 „Probíhají po návratu z mise nějaké semináře, které pomohou vojákům se zpracováním zážitků z mise?“

Zdroj: Vlastní výzkum

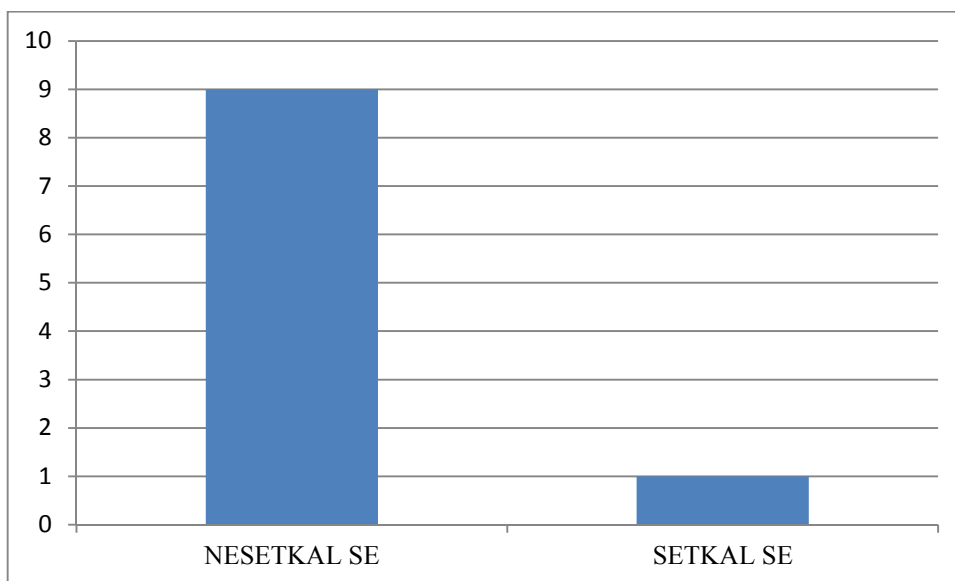
Příloha XIX.

Tabulka č. 9 „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Osobní setkání s etickým problémem	
NESETKAL SE	SETKAL SE
9	1

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf č. 9 „Setkal jste se Vy sám s něčím, co bylo pro Vás samotného z etického hlediska diskutabilní, ale ve výkonu vojenského povolání to bylo možno „ospravedlnit“?“

Zdroj: Vlastní výzkum